

ÆTT OG ANNET

Løssalg kr 15,-

Årgang 33 Utgave 87

Grenland Ætthistorielag

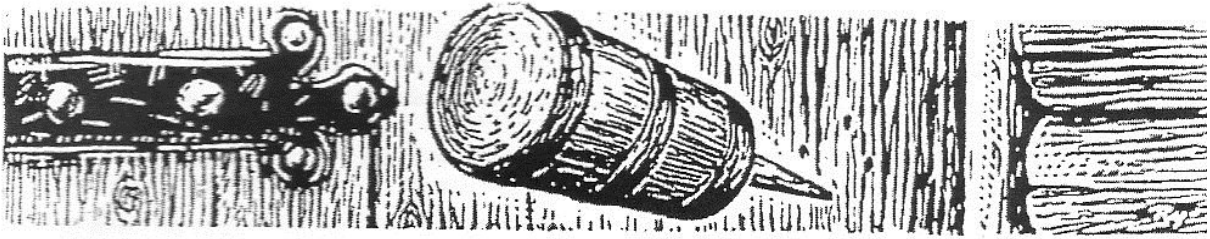
Juni/Juli 2012

1. Tema: Litt om livet i gamle dager
2. Fra lagets virksomhet våren 2012

Innhold

Budstikka nr. 2 – 2012.....	side 2,39
Lederens spalte.....	side 3
Litt om livet i gamle dager	
Innledning til temaet ved Ivar Kokkersvold.....	side 4
Skikke og uskikke i gamle dager; fra Eidangerboka av I.C.Ramberg	side 5
Farmen, del 3 oversatt av Jan Christensen.....	side 9
Krigsårene 1801-1814 og kystvernet i Eidanger ved Ivar Kokkersvold.....	side 16
Fra Gjerpen i gamle dager ved Gard Strøm.....	side 20
Utdrag fra boka med "Erindringer om Mit Liv" av Conrad N. Schwach	side 22
Foto fra Jan Christensen og Ivar Kokkersvold	side 34,35
Fra lagets virksomhet 1. halvår 2012	
Årsmøtet 2012.....	side 36
Utvilte medlemsmøter våren 2012.....	side 37
Grasrotandelen.....	side 38
Lagets aktiviteter høsten 2012.....	side 40
Høstmøtet 2012.....	side 40

Budstikka nr. 2 — 2012

Styret i Grenland Ættehistorielag:

Leder: Terje Rehn Holm-Johnsen
Sekretær: Audhild Dahl
Web-redaktør, regnskapsfører: Tore Granly
PR--ansvarlig: Jørn Olsen
Varamedlem: Harald Valstø Eikland

Nestleder, kasserer: Kari Aabelvik
Arkivar: Kersti Sorter
Arkivarassistent: Berit Thorsberg
Varamedlem: Sven Erik Langseid

Kontaktinformasjon Grenland Ættehistorielag:

Postadresse: Postboks 169, 3901 Porsgrunn
E-post: lagskontakt@grenlandslekt.no
Konto: 0540 08 73048
Nettside: www.grenlandsslekt.no
Besøk vår nettside for mer informasjon, slektsforum, kildemateriale, medlemsmøter m.v.

Bli medlem i Grenland Ættehistorielag

Medlemskontingent for 2012:
Enkeltmedlem: 125 kr.
Medlemmer, ektefeller/par 150 kr.
Medlemmer fra Norden 200 kr.
Medlemmer fra verden ellers 250 kr.
Økning av kontingenten fra 2013; jamfør årsmøtet.

Redaksjonskomiteen i Ætt og Annet:

Terje Rehn Holm-Johnsen, tlf. 479 04 225, e-post: tr.holmjohansen@gmail.com
Jan Christensen, tlf. 35 52 47 08, e-post: jan@slekt.org
Gard Strøm, tlf. 957 89 494, e-post: post@gamlegjerpen.no
Ivar Kokkersvold, tlf. 476 33 307, e-post: ivar@kokkersvold.net

Stoff til Ætt og Annet

Vi har stadig behov for stoff til bladet vårt. Intet er for lite eller ubetydelig. Så skulle du/dere ha noe så kontakt en av oss i redaksjonskomiteen. Send oss en e-post, bruk postadressa eller avtal å møtes på et medlemsmøte. Til oktober nummeret vil vi bl.a. komme med noen omtaler av større slektsarbeider fra noen av medlemmer, og flere vil kunne vi få plass til framover.

Videre har vi et jubileumsnummer i juni 2013 som vi trenger artikler til.

Husk å melde adresseforandring!

Vi sliter med et antall medlemsblader som kommer i retur til oss ved hver utsending. Som oftest er det at dere har flyttet, men glemt å melde fra til oss. Dette fører til at dere får medlemsbladet forsinket samt at vi får ekstra kostnader til utsending. Glem ikke oss når du melder adresseforandring

Leders spalte

Sommeren har kommet idet jeg skriver disse linjene. Enda leser vi 25. mai, og jeg ser at det ikke siden 1946 har vært så varmt i mai i Oslo. Det er ikke på denne tiden av året at det frister mest å sitte hjemme å drive med slektsforskning. Kanskje burde man heller reise rundt, besøke gamle "tomter" og se litt på de stedene våre aner kom fra? Selv fikk jeg den glede for noen dager siden å få besøk av en 4-menning fra USA. Jim Johnson hadde riktignok bodd i Wien de siste 34 årene. Hans oldefar, Jens Tufte Johnsen, reiste over til USA. Der giftet han seg med Gunda Olsen fra Stathelle/Brevik. Vi fikk lov å besøke slektsgården vi begge stammer fra, på nordre Tufte i Holla. Det var et flott besøk hos gjestmilde mennesker. Det ble også tid til å besøke 2 kirkegårder før vi avsluttet besøket hjemme hos min far på Moldhaugen i Porsgrunn, hvor Jens Tufte Johnsen reiste fra for om lag 100 år siden.

I april ble den amerikanske folketellingen fra 1940 levert til ancestry.com. Hele folketellingen ligger ute som bilder, men den er ikke registrert og gjort søkbar for alle områder. Vi får håpe at det mot vinteren blir gjort mer tilgjengelig, slik at vi kan få enda flere spennende kilder å søke mot. Andre kilder som har blitt tilgjengelig via ancestry, er DIS-Norges gravminner. Trenger dere hjelp til å søke på ancestry, stikk innom biblioteket til høsten, og spør en av vaktene som sitter der.

Vårt eget digitalarkiv er i en større endringsprosess, og folketellingene skal etter hvert konverteres slik at de ligner for folketellingen 1910. I mai ble 1865-tellinga konvertert. Med tiden skal man kunne søke på et navn på sentralt søkested, og få opp treff i ulike kilder, slik det er i dag i ancestry.

Lokalt legger Jørn Olsen ut slekter på sin hjemmeside Eidangerslekt.org og følger der opp en god tradisjon startet av Leif Biberg Kristensen og Gard Strøm. Hos sistnevnte legges gårdene ut på løpende bånd, og jeg har selv hatt stor glede av å kontrollere mitt arbeid opp mot Gard sitt. Ta en titt innom solumslekt.org, gamlegjerpen.no og eidangerslekt.org.

Om et år skal vi utgi et jubileumsblad. Da er foreningen vår 40 år. Ivar Kokkersvold og redaksjonskomiteen jobber intenst med å få inn interessante artikler til bladet. Dersom dere sitter på noe, ta kontakt med Ivar eller en av de andre.

Grunnet plassproblemer må vi frigjøre plass i vårt arkiv. Det er masse lagret hjemme hos vår arkivar. Vi frigjør plass ved at vi skal skanne inn dokumenter, hive litt og gi bort overflødig. Thor W. Gundersen har allerede hentet litt som han skal ha på byarkivet i Skien. Vi har også kjøpt 2 nye skap som skal stå på biblioteket i Porsgrunn. Vi vil gi bort restopplaget av Ætt og Annet. Ta kontakt med Kersti Sorter som sitter inne med en oversikt over hva vi har igjen. Først til mølla! Vi beholder ett eksemplar i arkivet. Boka "Ætt og Annet" fra 2003 gir vi ikke bort, men den er fortsatt til salgs.

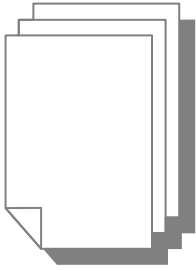
Da vil jeg ønske dere alle en riktig God sommer, og velkommen tilbake til nye møter på sensommeren/høsten. Møtedager for høsten, samt for høstmøtet, finner dere et annet sted her i bladet.

Hilsen

Terje Rehn Holm-Johnsen
leder Grenland Ættehistorielag

Forsidebilde fra:

The Farm of My Memory med tekst "Det gamle Findall-huset i Norge ved Knut Edwards familiebesøk".

Litt om livet i gamle dager

INNLEDNING

ved Ivar Kokkersvold

Vi har med dette temaet tatt for oss rommet mellom slekt og lokalhistorie inklusiv nasjonale og internasjonale trekk som påvirket våre forfedre/mødres liv. Selv om de var enkelt-individer ble nok livet deres sterkt påvirket av samtida.

Mange gamle skikker og tradisjoner har nå nærmest gått i glemmeboka. Noen av disse er også direkte knyttet til våre sannsynlige slektskoplinger som for eksempel barnedåp med fadderbruk, oppkallinger m.v. Dessverre vi ikke fått noen til å skrive noe om barnedåpstradisjoner og skikker fram til nå.

Tidligere tiders levekår har vi vel vanskelig å forstå i våre dagers velstandssamfunn. Hvorledes en husmann greidde å livnære seg og familien på en plass med ei ku og noen sauer (og kanskje ikke det en gang) blir uforståelig.

Etterfølgende artikler har spredte glimt om:
- Skikke og uskikke i gamle dager hentet fra I.C.Ramberg "Boken om Eidanger".

- Litt om livet til de mange som dro over til Amerika for en bedre framtid. De tok med seg sin kristne tro, språk, skikker og tradisjoner. I områder med mange norskættede er det fortsatt noen som kan norsk bl.a. i Wisconsin. Og de tok med seg norske navn som Gjerpen kirke (Church) og Oslo postkontor (Postoffice) som det framgår av del 3 av Farmen.

- Noe fra gamle Gjerpen og Ballestad samt noen av datidens hendelser bl.a. på reise.

- Fra krigsårene 1801-1814 og kystvernet i Eidanger. En krig som førte fram til vår grunnlov av 1814.

- Utdrag fra boka om Conrad N. Schwach sine erindringer fra tida 1793-1830. Hans slekt og noen beretninger om embetsmenn og tjenestefolk. Han var prestesønn, dikter, jurist og sorenskriver i Nedre Telemark fra 1848.

Det er tatt med en del bilder, og vi får "leve med" at en del av disse er gamle og av mindre god kvalitet.

*Hus i Sundveien (Feiergata) på Bakken i Skien.
Fra Jan Christensens fotosamling.*

Skikke og uskikke i gamle dager

Noen utdrag fra "Boken om Eidanger" av I.C. Ramberg

- forord og utdrag av kapitlet i boka ved Ivar Kokkersvold

Innledning

Mange gamle skikker og tradisjoner har etter hvert gått nærmest i glemmeboka. Slike kan både belyse livet til våre forfedre og –mødre og være til nytte for våre slektskoplinger. Jeg har her hentet noen få slike "utklipp" fra boka til Isak C. Ramberg "Boken om Eidanger" som finnes digitalisert av Porsgrunn bibliotek:

<http://www.porsgrunn.folkebibl.no/bok/ramberg/index.html>

De er fra kapitlet "Skikke og uskikke". Samtidig har jeg tatt meg den frihet å ta med her noen bilder og tegninger som illustrasjoner og som boka ikke inneholder.

Isak Constantinius Olsen (1846-1920) var sønn av Ole Isaksen Ramberg. Han giftet seg i 1873 med Marie Anne Andersdatter (1851-1921). Hun var datter av Anders Amundsen Solli; 13 barn. Han var lærer i Marka og Langangen før han kom til Porsgrunn. Lærer og lokalpolitiker, men mest kjent for Eidangerboka som nevnt.

Denne boka inneholder både slektshistorie og beskrivelser om Eidanger. Sett ut fra våre øyne med PC/internett og digitaliserte kilder, holder nok ikke slektshistorien dagens mål. Men for nesten hundre år siden da denne boka ble skrevet, måtte nok det meste hentes som muntlige opplysninger fra etterkommere. Kirkebøkene kunne nok være tilgjengelige om man ble funnet verdig av "prest eller klokker", men det var en svært langdryg affære å bla seg fram side for side. Så jeg regner slektshistorien i boka som et betydelig slektsgranskerarbeid målt med datiden øyne.

Det jeg vil framheve her er beskrivelsene om livet og forholdene i Eidanger i tidligere tider og som nok ikke var vesentlig forskjellig fra andre steder. I.C.Ramberg var en glimrende forteller hvor jeg har valgt å beholde datiden

sprogform. Videre tar jeg med at en må huske på at boka er skrevet i 1918 da det forekommer noen tidsangivelser som "60-aarene" som nå må forstås med 1860-årene.

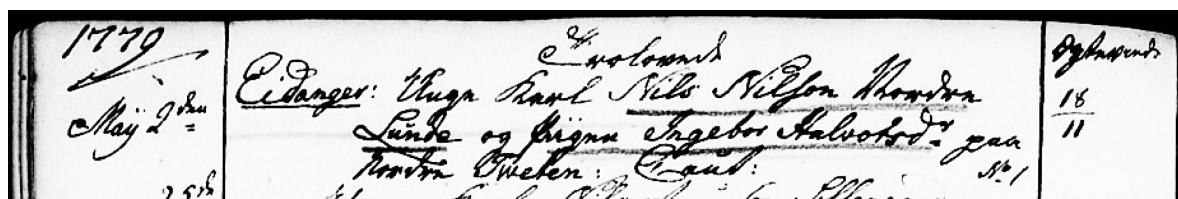
Tradisjoner og skikker om barnedåp med fadderbruk og navneoppkallinger er av stor betydning for våre sannsynlige slektskoplinger. Dessverre har jeg ikke funnet noe om det i denne boka – så får vi se om det kan bli artikkel(er) om det i framtida. Da med en klar anmodning om at en eller flere av våre medlemmer kan bidra med det.

DELER AV KAPITLET I BOKA

Trolovelser.

Ved de tider, da lysning fra prekestolen skulde begynne, hadde gjerne de forlovede ordnet si saaledes, at de kunde «flytte sammen» som det heter. Denne skik skriver sig sandsynligvis fra den ældgamle institution, som kaldes trolovelser, hvorom senere. Enkelte drøiet da noksaa længe, før der blev alvor av brylluppet, saa at der i nogle tilfælde endog kunde komme en liten arving, før vielsen. Saadant hørte jo til rene undtagelser, og at vielsen blev utsat, hadde gjerne sin grund i sykdom eller andre uberegnelige naturhindringer, f.eks. uventet lange sjøreiser. Hvorledes forholdet forøvrig var mellem forlovede, sees bedst av følgende uttalelse av presten O. Nielsen: «Der er ikke mange, som kommer til mig, uten at de er nødt til det».

Desværre var der da ogsaa dem, som ikke kom til presten, selv om de var nødt til det; men lot det skure i aarevis, endog med utstaaet straf for konkubinat, indtil prest og medhjelper var nødt til at skride ind. At anvende kirketugt paa saadanne var jo ingen hjelp i, da de som regel aldrig kom i Guds hus.

Trolovelse 1779 i Eidanger med rubrikken for ægteviet til høyre

Et eller andet tilfælde av uegte barn av forældre, som ikke engang hadde været forlovet med hverandre og endnu mindre hadde tænkt at gifte sig, findes da ogsaa hist og her indført i kirkebøkerne. Nu maa ingen forstaa det saaledes, at Eidanger stod lavere end andre bygder. Tvertimot; jeg har snarere grund til at anta, at vort sogn var et av de likeste.

En forfatter fra 1787 skriver: I almindelighet har vi i vor kirke tvende religionshandling ved egteskapers stiftelse først trolovelse og siden brudevielse, og derimellem lysning og forbøn fra prækestolen. Vi har arvet denne indretning fra pavedømmets kanoniske ret, og man kan tydelig se av vore love, at de vil ha egteskaperne allerede ved trolovelserne anseede som virkelig stiftede.

Trolovelsen blev indført her i landet 19-6-1582. En forordning av 9-3-1650 befaler, at trolovelserne skal ske i kirken; men bruken har mange steder medført, at det sker i prestens hus, og det endog uten at bruden er nærværende, da det egentlig kun er en indskrivning i kirkeprotokollen. Men noget mere bør det ialfald være, og allikevel noget ganske forskjellig fra egtevielsen. Hvis det varte længere end en viss tid mellem trolovelsen og brudevielsen skulde vedkommende straffes med avhold fra sakramentet, og hvis dette ikke hjalp, med bansættelse. Senere er fristen sat til 9 uker med 1 rd. mulkt for hver uke, som overskrider denne frist indtil 4 uker. Vedvarer forholdet endnu, meldes saken for kancelliet.

Nu (1787) derimot er det rent galt. Forordningen sier vistnok at trolovede ikke maa flytte sammen, før brylluppet er holdt, og at de som gjør det, skal ha straf men hvem vil og kan vel paata sig at føre opsig? At forbyde almusfolk, som er trolovede, at flytte sammen, har sine store vanskeligheter. Er

de f.eks. under samme tak, er det vanskelig at skille dem ad, og selv om de ikke er under tak sammen, kan man være viss paa, at det samme sker som før; ti naar saadanne folk har staaet for presten, og han, som de kalder det, har «læst over dem», saa er de nu engang vant til at anse sig for egtefolk, og den tro kan ingen forordning faa dem fra. Det ser jo nærmest ut, som de ogsaa har loven paa sin side: ti 5-2-33 vil, at trolovede folks børn skal ansees som egtefødte. (Væsentlig efter Fr. Ussing: Den danske kirkeforfatning).

Trolovelsesakten blev ophævet ved forordning av 4-1-1799.

Introduserte.

Indgangskoner en ældgammel praksis, der har sit forbillede allerede fra Mose dage. Ifølge 3.Moss.12 var en barselkvinde levitisk uren og maatte av presten renses ved ofring. Herom sier Ussing: For at gjøre overgangen fra jødedom til kristendom saameget lettere, formede man den kristelige gudstjeneste saavidt mulig efter jødedommen ogsaa med hensyn til barselkonerne, hvortil de fandt en sterk grund deri, at Jesu egen moder hadde underkastet sig samme renselseslov. Ifølge N.L 2-8-9 har presten ikke ret til at indlede (introducere) nogen kone i menighetens forsamling førend 5-6 uker efter barnefødselen. (Uss.).

I Eidanger kaldtes skikken at «gaa i kjærke», hvilket meget passende skedde paa den søndag, da deres nyfødte barn var til daaben. Konerne med sit følge gik ind sakristiveien, hvor presten under høimessesalmen talte nogle ord til dem, bad for dem og formanet dem til at takke Herren, som saa naadig hadde hjulpet dem i deres barnsnød, saa at de nu atter kunde tillates at delta i gudstjenesten og faa sin lille nyfødte ved daaben indlemmet i menigheten. Da de var færdige, rakte de sin haand frem til tak, og i

haanden laa da en sølvmynt til presten. Derpaa gik de med følge ind i kirken og satte sig i fadderstolen. Denne skik er nu forlengst faldt bort. Biskop v.d. Lippe spurte i visitasmøte i 1869, og Mülertz svarte, at skikken allerede dengang holdt paa at dø ut. Det er da vel ikke det lille utlæg, som er aarsaken? sa bispen. Nei, det var der ingen, som trodde.

(Anmerkning IK: I kirkebøkene for Eidanger på 1700-tallet er det ved barnedåp også ført en rubrikk for introduserte, og denne introduksjonen av barnemora var omkring 1 måned etter dåpen – med noen variasjoner. Så da var nok skikken i hevd med "indlede (introducere) nogen kone i menighetens forsamling førend 5-6 uker efter barnefødselen".)

Konfirmanter

Konfirmanterne hadde fra ældgamle dage en foræring med til presten. Om vaaren i spiltiden fik man gjerne fat paa en storfugl, røi eller tiur; en aarhane fik ogsaa gaa an. Eller i fisketiden en pen laks, eller i mangel av noget andet en fet kalveskrot, en asjet med godt bondesmør eller en sukkertop. Den dag, de blev «uttat», fik presten penge; av gaardmandsfolk gjerne en daler, nogle mere og nogle mindre.

Bryllup m.v.

Ved bryllupper vilde presten gjerne ha 5 daler, og «naar det regner paa presten, saa drypper det paa klokkeren», brugte man at si. Orgel bruktes omtrent aldrig ved brudevielser.

Guld- og sølvbryllupper og lignende mineralske anstaltmakerier var ukjendte i vore bedsteforældres dage. Ringforlovelser likesaa. Ingen sendte visitkort eller gik omkring og gratulerte. - Et album fandtes efter sigende paa Tveten omkr. 60-aarene, og det var rimelig vis baade det første og det eneste i Eidanger paa den tid.

Bilder og bøker

Ved mitten av 50-aarene begyndte folk at la sig fotografere, dengang paa glasplater. Disse billeder maatte straks indsættes i ramme og ophænges paa væggen, da de ikke egnet sig til at indsættes i et album;

Mine besteforeldre med fotografier på vegg og bord. Også et "skilderie" på vegg. Ca. 1915. Fra Ivar Kokkersvolds slektsbilder.

men glasset blev snart avløst av karton i visitkortformat, som var langt mere holdbart og hensigtsmæssig. Dilletantfotografer fandtes ikke dengang; nu derimot har jo snart sagt ethvert ungt menneske sit fotografiapparat, som for turister og sportsmennesker næsten saa at si hører til det daglige brød.

Et eller flere «skildrier» paa væggene fandtes gjerne i ethvert hus, naar ikke armoden var altfor stor. Endel gamle bøker laa ogsaa paa en hylde; saadanne ting kjøptes i alm. paa auktioner efter embedsfolk.

Barneopdragelsen.

I denne kulturgren fulgte man gjerne i hjemmene den lære, at «hvo som sparer sit ris, hater sin søn; men den som elsker ham, tugter ham tidlig». (Ordspr. 13, 24). Følgende lille vers er typisk for første halvdel av forrige aarhundrede:

«Fauelen sitter paa bjørketop aa synger saa vakker ei vise; N.N. blir saa snild en gut, naar han faar litt av rise».

Et ris, en svolk, en fute eller som den ogsaa kaldtes bjørkesokker og mester Erik, blev anset som et universalmiddel i opdragelsen og antoges at kunne gjøre underverker, naar det gjaldt at indpode at barn kundskaper

eller at fremelske lydighet, velopdragenhet og andre moralske begreper. I mangel av et virkelig bjørkeris kunde i et praktiske liv anvendes utdeling øredasker, kindhester, næsestyvere og nakke drag av en kraftig næve eller mere indirekte ved hjelp av Herslebs bibelhistorie eller den omarbeidede forklaring. For at sætte kronen paa pryglehumbuken blev offeret efterpaa eksekutionen ofte tvunget til at «kysse riset». Om det hulkende og hikstende barn eiet noget fnug av forutsætninger til at begripe tænken i dette oprørende pædagogiske spillfægteri, det var ingen som tænkte paa. Det var nok, at saa hadde forfædrene gjort før i tiden, og derfor maa ogsaa vi gjøre det.

I mine tidligste skoledage blev pryglemetoden eftertrykkelig haadhævet i skolen, det kan jeg av egen erfaring bevidne. Skjønt kun litt over 7 aar gammel fik jeg 2 gange smake mester Erik over hænderne og en anden gang et saftig næveslag i nakken av skolemesteren.

Men konfirmantundervisningen overgik alle grænser. Presten Nielsen var skræk for os. Naar det myndige menneske kom ind til os

og traadte op paa sin tronstol, maatte man uvilkaarlig komme til at tænke paa storfryste eller endog selvherskeren over alle russer. Saalænge det gik glat med leksehøring, var jo alt godt og vel; men det varte ikke længe, for uveiret begynde. Et stakkels aandsfattig pike kom til at si: Lot valgte den egen-nyttigste og frugtbareste del av landet. Hva var det, du sa? Kan jora være egennyttig, du?

«Nei», kom der neppe hørlig fra stakkels vetsyramte barn.

Kom hit! Lød det med skarp kommandotone.

Skjælvende og rent sindsforvirret av rædsel nærmer hun sig prælaten. Det gaar aldeles rundt for hende, og presten var ikke istand til at faa sammenhengende ord ut av munden paa den forpinte værgeløse skapning. Saa gjør Herslebs bibelhistorie sin runde om ørene paa hende. Hun tutrer og graater, og hun er ikke istand til at samle en tanke til svar paa hans spørsmaal:

Kan du ikke se? Du har «gloer» nok til at se med! (piken hadde nemlig noksaa store øine). Du læser som en papegøie, eller har du kjeften fuld av graut? Det er aandsfortærelse at ha med slike bester at bestille. Pak sig! Dette forstod hun tydeligvis ikke og blir staaende og hulke.

Vil hun pakke sig!

O, hvor ondt jeg syntes det var! Her var ingen persons anseelse: dreng eller pike; ingen kunde være tryg. Idag mig, imorgen dig.

Hvis der kunde være flere saadanne seanser paa en og samme dag, saa traf det sig, at hele flokken blev jaget hjem og det med en slik fart, at børnene hverken fik vite lekse eller hvad tid de skulde komme igjen.

Undervisningen i det hele var jo noksaa sjaber da; men Nielsen var utmerket til at holde konfirmationer og denne dagen var mig til rik og uforglemmelig velsignelse.

(Omkring 70-aarene hævet sig sterke røster mot at fortolke ordspr. 13,24 bokstavelig, og den nye skolelov av 1889 har praktisk seet omtr. ophævet al legemlig revselse i skolen).

The Farm of My Memory - del 3

“The Farm of My Memory” er historien Sophie Olea Hanson Halverson (1881-1956) skrev rundt 1950. Hennes bestefar var Isak Hansen Findal fra Solum som emigrerte til Amerika i 1848. Hun forteller om livet til de som kom over fra Solum og om de som vokste opp i et nytt fedreland.

- oversatt av Jan Christensen

Her er hennes historie — del 3 fra kapittel 6:

Kapittel 6. Gjenforening

Tante Martha var flink til å ha gode ideer, og en vår hadde hun en uvanlig en. Hennes plan var å ha en sammenkomst av hele Findall klanen, både fjernt og nær. Den skulle holdes på gården da det var det gamle Findall hjemstedet. Hele klanen besto av mange linjer, foruten vår egen, hvor gamle bestefar Findall var overhode.

Hun og barna kom ut tidlig den sommeren for å hjelpe til, så forberedelsene var i gang uker i forveien. Kornlåven ble skrubbet og vasket fra topp til tå, så det var der hvor familien vår skulle sove. Vi delte opp i rom ved å henge opp gardiner fra tak til gulv. På den måten laget vi tre rom oppe og tre nede, siden låven var en to-etasjes bygning. Tante Martha og onkel skulle også ha et rom der. Da den praktiske tante Hanna hørte om planen, sa hun at dette ville føre til altfor store kostnader for far og mor. Gamle bestefar Findall ristet også på hodet i forferdelse over ideen og sa han ikke kunne skjønne hvordan Ole (vår far) skulle klare å holde hodet over vannet med all den maten han hele tiden måtte skaffe.

Tante Martha ble ikke skremt av litt motstand, men satte i gang med planen. Huset ble vasket og omtapetsert. Stråmadrassen våre ble tømt og nytt ble puttet inni, da det var den eneste typen madrasser vi hadde den gangen. Vi hadde også et tynt lag med strå på gulvet før hjemmevevde tepper ble lagt på og spikret fast langs veggene. Strå ble brukt over hele landsbygda i stedet for en filt under teppet. Alle lampene, og noen vi hadde lånt, måtte renses, fylles og vekene

trimmes.

Mange dager før den store begivenheten ble det slaktet, bakt og kokt siden vi måtte servere middag og kveldsmat til rundt hundre mennesker, foruten måltider til de som skulle være gjester i huset. Et stort lerretstelt ble kjøpt og satt opp til å servere måltidene i. Benker og bord ble laget og tallerkener ble leid fra O. Torrison Co., som også tilhørte vår del av klanen. Disse tallerkenene kom i tønner og de måtte pakkes opp og vaskes før den store dagen. Slektninger som skulle bo hos oss begynte og ankomme nå og da, så det var nok av opplevelser og arbeid til alle. Pene japanske lykter ble hengt opp i teltet og rundt om på utsiden for å lyse opp etter at det ble mørkt, siden det selvfølgelig ikke fantes elektrisitet. Disse lyktene var laget av tykt krepp-papir i forskjellige farger og hadde et håndtak i midten. De så veldig festlige og pene ut når de ble tent.

Den store festdagen kom endelig med nydelig vær. Gjestene som ikke allerede var ankommet begynte å komme tidlig på formiddagen. Hilsener, latter og smilende ansikter kunne sees på alle kanter. Spesielt husker jeg onkel Nels Findalls hjertelige latter. Det var en glede å høre ham. Ingen av gjestene fikk lov til å gå inn i teltet før middagen ble annonsert. Ryktene hadde gått rundt at så snart alle hadde gått inn i teltet til middag ville de bli introdusert for ”the belle” – skjønnheten i Findall klanen. Det var mye spekulasjon med hensyn til hvem det kunne være for det var ingen mangel på pene ansikter i klanen. Endelig kom beskjeden og alle gikk inn i teltet. Det var virkelig et flott

Sophie Olea Hanson

middagslokale, dekorert med kvister fra sedertrær, bregner og ville blomster og med de fargerike japanske lyktene hengt opp over de lange bordene. Alles øyne søkte rundt etter "the belle" – skjønnheten, og der var den – en gammel kubjelle, dekorert med blomster og hengt opp i midten av teltet. Det var lyden av denne bjella som for flere år siden hadde hjulpet bestemor å finne kuene i den store skogen, så den kunne riktig kalles "the bell(e) of the clan" – klanens skjønnhet!

Det er vel unødvendig å si at vi hadde det veldig moro, men det kom kanskje et sukk fra noen av Findall-søstrene når tankene om sin kjære mor gikk gjennom hodet ved synet av den gamle bjella. Ærverdige bestefar Findall var selvsagt æresgjest den dagen. Det ble holdt ettermiddagstaler av de som hadde den evnen. Av de som var tilstede, var det kjøpmenn, advokater, prester, eiendomsmeglere og til sist men ikke minst, mange bønder. I det hele så var det en begivenhetsrik dag, og skjønt jeg var ikke så gammel den gangen, fulgte vi barna med og hadde det moro sammen med de andre.

Etter sammenkomsten ble noen av slektningene i flere uker. Det store teltet ble tatt ned og lagret til senere bruk. Det ble ofte lånt bort til folk fra fjern og nær som skulle

arrangere bryllup eller andre større begivenheter.

Bestefar Findall begynte å bli gammel og tilbrakte vintrene sammen med Martha og onkel Nels Johnson i Chicago, og somrene sammen med oss på gården. Noen år senere kjøpte tante Martha og onkel et sommerhus ved Delavan-sjøen i Wisconsin. Og siden feriene ble tilbrakt der, hadde de bare tilfeldige besøk på gården. Huset de kjøpte ved sjøen var stort med mange rom til å holde selskaper. Dette gjorde de med brask og bram hver sommer. De kalte stedet "Findall" etter den gamle Findall-gården hvor tante var født.

Kapittel 7. Hell og uhell

Med så mange barn i familien, og de fleste av oss gjorde stor sett som vi ville, så var det ganske mange uhell og nesten-uhell. Vi hadde ingen postombæring der ute på landet, men fikk posten ved Oslo Postkontor som lå i et hjørne av Stephenson-mølla, nede ved elva. Sent på ettermiddagen var det vanligvis en eller flere av oss som dro ned etter posten som kom med hestetransport fra Cato.

Så en ettermiddag, da Mabel og Inga dro ned til postkontoret, var posten ikke kommet, så de hadde det moro med å gå fram og tilbake på steinmuren som gikk rundt møllehjulet. Plutselig, mens de gikk der, gled Inga og falt, men klarte å få tak på et fremspring i veggen og hang der hjelpeløs over hjulet mens Mabel i panikk skrek etter hjelp. Mølleren kom løpende og løftet barnet i sikkerhet. Hun var bare rundt seks år gammel og Mabel noen få år eldre. Hadde hun mistet taket i veggen, ville hun ha blitt slengt rundt i vannhjulet.

Broren vår Gerhard, - den nest yngste i familien, likte å henge etter far hvor enn han gikk da han var ganske liten. Når han pløyde, gikk Gerhard bak ham i fura som pløgen laget så fort de små bena kunne klare.

En dag tok far firehjulsvogna med en av hestene til Clarks Mills for å få hesten skodd. Gerhard hadde tilsynelatende sett ham dra og bestemt seg for å følge. Litt etter at far

*Det gamle Findall-
huset i Norge ved
Knut Edwards
familiebesøk.*

hadde reist, kom mor til å kikke oppover veien og syntes hun så et lite hvitt hode som forsvant bak en bakketopp omtrent en mile unna. Hun spurte hvor Gerhard var, og da han ikke kunne finnes, sendte hun kjøpt en av de eldre barna for å se om han var oppover veien. Og ganske riktig, der trasket den lille pjokken i vei i den retningen han hadde sett far forsvinne.

Noen år senere, da Gerhard var omtrent 6 år gammel, hadde vi to unghester som løp på jordet. Den ene var et år og den andre to år gammel. Når arbeidshestene ikke ble benyttet, ble de også satt ut på beite. En dag ville far bruke hestene og spurte om Gerhard ville hente dem. Dette var en oppgave han likte å gjøre og hadde gjort tidligere siden hestene var snille og lette å lede. Men denne gangen, da han ledet den ene hesten og de andre fulgte, kom unghestene hoppende og sparket med bena. Da de gjorde det, traff en av dem Gerhard i skulderen, så kravebenet knakk. Ingen så uhellet og han klarte og kripe opp bakken før mor oppdaget ham. Han var blek og hadde fryktelig vondt, men det kom aldri et knyst fra ham. Far og Christine kjørte ham til doktoren i byen for å få benet på plass og bandasjert ham.

Far sa senere at da doktoren ordnet med kragebenet, ble Gerhard helt hvit som et laken, men han verken gråt eller kom med noen lyd. Dette var karakteristisk for hele

familien. Det var aldri mye gråt eller klaging dersom vi var syke eller skadet.

Ved mindre skader, som å tråkke på en spiker, kutte seg, eller ved et uhell treffe bare føtter med høygaffelen, noe som nå og da hendte, så sa vi ingenting, men løp opp til låven der far hadde en flaske med arnica (solblom) og helle noe av det på såret. En gang da far kjørte kornkniven inn i benet og det blødde kraftig, ba han oss om å løpe opp til stallen og finne en håndfull spindellev, som han stoppet blødningen med, og såret grodde pent sammen. Det var før vi visste noe om bakterier, og enkle midler syntes å være godt nok skjønt jeg ville ikke anbefale det nå.

Et år hadde jeg på en eller annen måte fått tak på en sykkel. Den var malt mørke rød, og jeg var veldig stolt av den. En dag, da jeg hadde tenkt å ta en lang sykkeltur, tok jeg den ut av skuret og lente den opp mot gjerdet mens jeg løp inn i huset for å skifte kjole. Da jeg kom ut noen minutter senere var det stor ståhei i innkjøringa vår. Idet jeg kom ut roet det seg ned litt og jeg så sykkelens smadret og Helmer krabbet ut av vraket som nesten kunne ha drept ham. Det viste seg at han hadde sett sykkelens min ved gjerdet og bestemt seg for å sykle opp til porten og tilbake før jeg kom ut.

Våre snille, men ganske unge arbeidshester grasset på jordet hvor innkjøringa vår gikk

gjennom. En av dem, Flora, var ganske nær veien da Helmer syklet opp til porten, og da han snudde og kom tilbake hadde hun flyttet seg inn midt i veien så han ikke kom forbi. For å skremme henne vekk, blåste han opp en liten lekeballong som hadde en fløyte til munnstykke. Denne plutselig høye lyden fikk henne til å hoppe, men i stedet for å hoppe til siden, slik Helmer hadde ventet, hoppet hesten rett på sykkelen. Hvordan han klarte å unngå og bli skadet var et mirakel.

Sykkelen min ble fullstendig knust og jeg fikk aldri en ny.

Kapittel 8. Presten A. O. Alfsen

Mine barndomsminner ville ikke være komplette uten å ha nevnt presten A. O. Alfsen. Ved siden av å være prest, var han en god venn og nabo. Han elsket selskap, var full av moro, tålte en spøk som gikk utover han selv og andre, og var alltid veldig oppfinnsom. En ettermiddag da de fikk uventede gjester i prestegården, sa fru Alfsen til sin mann at de hadde for lite brød. «Jeg lånet noe», sa han, og med det i tankene, gikk han over veien til sin gode nabo, Maren Jacobsen. Til sin for-skrekkelse oppdager han at ingen er hjemme og døren var låst, men da han kikket inn gjennom vinduet, så han flere ferske nybakte brød som kjølnet seg på kjøkkenbordet. Han åpnet vinduet, krabbet gjennom og tok med seg flere brød. Da kaffen ble servert til gjestene på preste-

gården den kvelden, skrøt de over fru Alfsens gode og ferske brød. Blant gjestene var Maren Jacobsen, som ikke visste før etterpå, at det var sitt eget brød hun hadde skrytt av, og prest Alfsen hadde en god latter på hennes vegne.

Fru Alfsen var en stille og verdig kvinne og en dyktig styrer. Besøkende var alltid velkommen. En kopp kaffe med en lett lunsj ble vanligvis servert på ettermiddagen og ingen var mere glad i en god kopp kaffe som presten selv. På fine sommerettermiddager ble lunsjen servert ute i lysthuset, et rundt hus dekket av slyngplanter med et bord i midten og benker rundt. Han hadde et nydelig område rundt huset og hadde plantet både busker og skyggefulle trær. Han hadde også en fin plen hvor de ofte spilte krocket – et spill han var veldig glad og veldig god i.

Deres datter Lulu var på min alder så jeg var ofte over hos dem, og hun var hos oss. Prest Alfsen likte å kjøre med et livlig hestespenn og var en ekspert til å kjøre. Han likte å invitere naboer og venner til å bli med når de dro inn til byen, til «Ladies' Aid» (Kvinnehjelpen, som var en lokal kvinneforening som samlet inn penger til kirken), eller bare ut på tur. Det fantes ingen telefon, men han klarte alltid å få gitt beskjed om at han ville komme forbi hvis noen ville være med.

På prestegården var det et furuholt hvor alle

Gjerpen kirke.
*Bare kirkegården
gjenstår*

naboutfluktene pleide å holdes. Vi pleide å ta med vår egen lunsj og en komite ville koke kaffe til alle. Det var benker å sitte på og en taleplattform eller prekestol. På programmet sto ofte lokale talenter, bortsett på 4. juli. Da hadde vi en taler fra Manitowoc, vanligvis en sakfører (eller noen ganger ble Thomas Torrison bedt om å tale). Han var en gang borgemester i Manitowoc og var ofte til stede ved våre utflukter.

En varm, tørr sommer var alle brønnene hvor vi hentet vann til kveget, tørre. Prest Alfsen hadde en boret brønn, med en vindmølle til å pumpe opp vannet, og siden eieendommen vår grenset til hans, sa han til far at vi kunne drive kveget over til hans vanntank. Prestegården besto av ca 16 hektar, så han hadde også noen kuer. For å få vår bøling inn, la vi ned gjerdet mellom de to beiten og drev dem gjennom. Vi fant alltid tanken full av vann og Alfsens egne kuer var over i et annet jorde. Hadde han ikke gjort det, ville vi hatt vanskelig for å skille dem fra hverandre.

Men allikevel var det mye underholdning. Vårt tørste kveg raste inn mens de rautet og dyttet til hverandre med de lange horna, og alle forsøkte å komme først til tanken. Alfsen-kuene rautet på den andre siden av gjerdet til svar. Vi forsøkte å holde orden med kjøper i handa, så hvert dyr fikk sjanse til å drikke. Vi var ikke redd for alt bråket, og til slutt var bølingen fornøyd og på hjemveien. Det var alltid to av oss og noen ganger tre for å klare jobben med å drive kuene frem og tilbake til vannet. Vi kom løpende inn på jordene til Alfsen barfot, varme og støvete og så ofte noen av deres barn satt eller lekte på plenen, pent og rolig. Noen av dem kom ofte bort til vanntanken for en prat. Vi likte også å se på påfuglen deres når den spredde ut de nydelige fjærene og spankulerte omkring, og vi var veldig fornøyd dersom vi fikk en av de pene fjærene som falt av.

Selv om vi var barfot, møkkete og støvete når vi drev kyrne for å drikke, når søndagen kom, var vi alle rene og pene og svingte oss med stivede skjørt og pene kjoler sammen med resten av barna.

Mor hadde god smak og selv om hun hadde lite penger til å kjøpe ting, klarte hun på en

eller annen måte å ha pent tøy for oss å ha på. Med 8 jenter i familien var det en ende-løs jobb med vasking, stiving og stryking. Mang en lørdag holdt mor eller en av de større jentene på langt på kveld med å stryke slik at vi alle hadde pent tøy til søndag. Ikke bare oss, men hele huset måtte være rent og bakingen unnagjort før vi dro til søndagsskolen på søndag morgen. Derfor ble all vasking og baking gjort på lørdag, uansett hvor sent det ble før mor kom seg til sengs.

Kapittel 9. Nykommere

Så langt tilbake som jeg kan huske hadde vi alltid et krokettsett og hele familien spilte, selv gamle bestefar Findall som pleide å spille i sine yngre dager, syntes det var moro å prøve seg på spillet en gang i blant. Men vanligvis satt han på verandaen og så på oss andre; han lo dersom vi fikk et godt treff og ristet på sitt hvite skjegg dersom ballen forsvant i buskene.

Han var ganske døv dengang og nå og da løp en av oss opp til ham og ropte forklaring inn i øret hans. Han var alltid oppmerksom på det som skjedde rundt ham og interessert i det vi drev med, selv da vi jentene ble eldre og skulle på «date» en kveld. Han målte da gutten opp og ned og spurte mor hvem foreldrene hans var. Dersom de var lutheranere og satt rimelig godt i det, smilte han og nikket til samtykke.

Kjære gamle bestefar, skjønt han stort sett satt og røykte pipe og leste «Ved Arnen», og selv om han opptok vårt beste soverom (det ved siden av stua), følte vi aldri at han var i veien, tvert i mot så var han en av oss. Når jeg ser tilbake, undrer jeg meg ofte på hvor rask han var i tankegangen og hvor pent han oppførte seg, selv i en alder av 87 år.

Far hadde ingen slektninger i dette landet, men han hadde en søster og tre brødre i Norge. En vinterkveld kom det to unge menn på døra med et introduksjonsbrev fra fars bror, Anton, i Norge. De hadde kommet fra Norge til Manitowoc, og da de spurte etter veien til gården vår i butikken der vi handlet, ble de presentert for vår nabo, John Larson, som tilfeldigvis var i byen den dagen. John hadde gitt dem skyss ut til huset vårt. Mor og

Gode, gamle bestefar Findall

far var veldig overrasket over å se dem, men fikk dem til å føle seg velkommen. Med sin vanlige rådsnarhet fikk mor stuert familien sammen slik at det var en seng til dem å sove i.

Den kvelden de kom var jeg på skolen og hørte på en debatt eller et program. John Larson kom inn ganske sent og satte seg ned. Jeg hørte han sa til mannen ved siden av, «Det er kommet to nykommere til Ole Hanson i kveld». «Nei, ikke to igjen,» utbryter den andre. Han misforsto John, ettersom det allerede var et tvillingpar i familien, han ble forferdet og trodde at ennå et tvillingpar hadde blitt født. Men denne gang var det nykommere fra Norge, og da jeg kom hjem den kvelden, ble jeg introdusert for Lewie og Martin Rollefson. De ble boende hos oss i flere år mens de hadde forskjellige jobber i nabolaget og gikk på skolen på vinteren. Da de hadde lært det engelske språket ganske godt, dro de til Chicago og fikk arbeid der.

Etter hvert som vi ble eldre var vi travelt opp-

tatt med arbeid, men det forhindret oss ikke i å også ha det moro. Mor hadde ikke noe imot litt tøys og tull nå og da, men likte det faktisk, så dersom vi fikk en ide som kunne være litt vill, så nølte vi ikke med å sette i gang. Så, sent en ettermiddag da det var på tide å hente kuene til melking, sto mor, Nelia og jeg utenfor huset og diskuterte hvem som skulle hente dem, siden både Nelia og jeg ville gjøre det. Det var ganske langt å gå da vi måtte gå nedover kutråkket og gjennom skogen til der de beitet. Siden Nelia insisterte på å gå, sa jeg for moro skyld, «Det er best du går for jeg tror du har til hensikt til å møte noen i skogen». Hun bare smilte og gikk av gårde sammen med lillebror Val.

Idet hun dro av sted, fikk jeg en ide. Jeg sa til mor, «Jeg går og ser om hun møter noen i skogen», og fortet meg opp i anden etasje. Der dro jeg raskt på meg noen mannfolkbukser, en jakke og en filthatt, og løp så raskt jeg kunne over jordet, for jeg måtte komme til den andre enden av skogen før hun kom fra den andre siden. Far arbeidet på jordet med å slå høy, og jeg vinket til ham mens jeg løp forbi. Han sa senere at han ikke hadde kjent meg igjen og lurte på hva det var for en gutt som løp over jordet.

Da jeg kom inn i skogen, så jeg Nelia komme fra den andre retningen. Jeg ville ikke at hun skulle se meg, så jeg gjemte meg raskt bak et tre. Jeg planla å overraske henne når hun kom nærmere ved å gå ut foran henne og si, «God kveld. Så hyggelig det er å møte en så sjarmerende frøken.» Hun var jo virkelig en pen jente. Da jeg kikket ut fra bak treet for å se hvor nært hun var kommet, skjønte jeg at planen min ikke ville fungere. Hun hadde sett meg og sto der og stirret som et skremt rådyr, og da hun så at jeg kikket fram fra treet, snudde hun, tok Val's hånd og løp hjemover. Jeg skjønte hun var skremt, så jeg løp etter og ropte navnet hennes og håpet hun ville kjenne igjen stemmen min. Jo høyere jeg ropte, jo raskere løp hun, og dro den lille karen etter seg. Til slutt ga jeg opp og gikk sakte hjem.

Hun så seg aldri tilbake, men løp vilt i vei til hun kom til huset hvor mor sto og lo av det hele. Hun tok tak i mor og sa, «Vi må inn i huset så fort vi kan. Det er en gal mann som

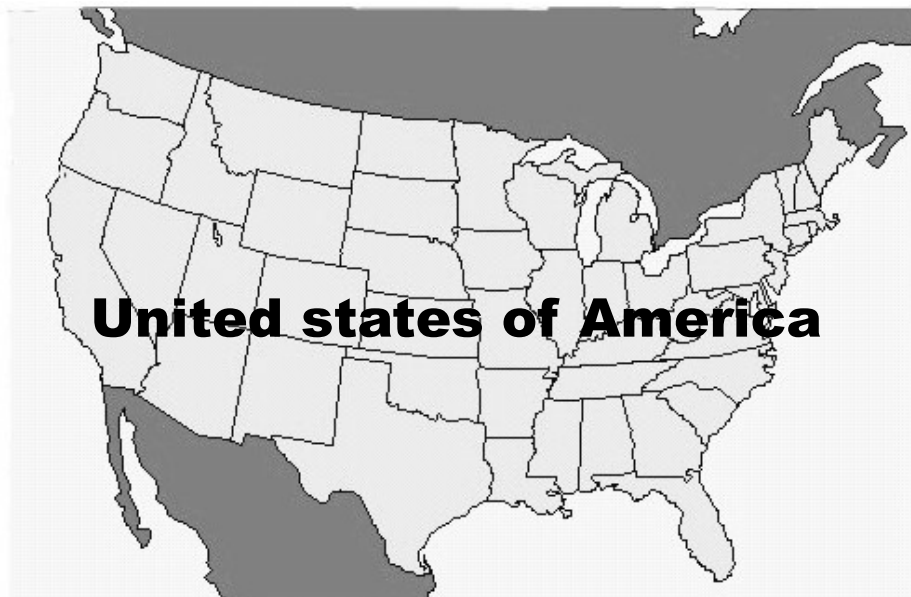

Sophie og Christine utkledd som en gutt.

løper etter oss. Da mor leende sa, «Det er bare Sophie som erter deg,» satte hun seg ned på grasset og halvveis lo og gråt. Da jeg etter en stund kom hjem, rullet hun rundt i grasset og lo, men da hun så meg, kom hun seg raskt opp og begynte å slå meg med stråhatten. Lillebroren min sa til meg, «Jeg visste det var deg hele tiden, men hun dro

meg med.» Vi trodde ikke på ham, men det kan være han hadde gjenkjent stemmen min da Nelia var for redd til å høre etter.

Hvem som virkelig hentet kuene den kvelden, husker jeg ikke, men det var ihvertfall ikke Nelia eller meg.

Krigsårene 1801-1814 og kystvernet i Eidanger

der en av mine aner ”dukker” opp.

av Ivar Kokkersvold

Forord

De færreste av oss har noen skriftlige beretninger om våre forfedre/–mødre, og i tilfelle heller få. Ønsker en å finne ut mer enn navn og datoer, er vi henvist til å leite i mange kilder. Noe finnes i bygdebøker, kanskje også i rettsprotokoller m.v. Men oftest mest enkelthendelser.

Lokalhistorien gir oss verdifull bakgrunnskunnskap om livet på den tida, og er vi heldige dukker det opp navnet på en ane eller fler. Det hender også at de ikke alltid blir omtalt i positive vendinger, men er de langt og fjernt nok bakover blir det vel mer et ”krydder” til slektshistorien.

Eidanger bygdehistorie, lokalhistorien (bind 1) av H. Hals leser jeg av og til litt i – mest som bakgrunnsstoff for slektsgranskningen min. Kapitlet om krigsårene 1801-1814 er med både dramatiske og komiske innslag. Her dukker det også opp på rode Heistad en ”*Ole Pedersen som ved sin vanlige ondskap stadig hadde fornærmet instruktøren i våpenbruk på en slik måte at våpenøvelsene hadde blitt alvorlig forstyrret*” og blitt innrapportert for det. Høyst sannsynlig min ane Ole Pedersen Skavraker i Eidanger, og stamfar til min morslekt derifra.

Historien om dette kystvernet og den dramatiske beretningen om ei engelsk skute på vei inn fjordene i nedre Telemark regner jeg også være såpass artig lesning at jeg tar med det som klipp fra boka.

Men først en kort beskrivelse av denne perioden. I 1801 førte stormaktpolitikken ute i Europa til at Danmark-Norge ble tvunget ut i krig først mot England, deretter også mot Sverige. I 1807 får vi så den engelske blokaden av Norge med engelske krigsfartøyer langs kysten. Kombinert med uår her i landet

gav det stor korn- og matmangel. Folk sultet, noen døde men nok mer av svekket immunforsvar p.g.a. matmangelen enn direkte sultet i hjel.

Vi har så diktet om Terje Vigen av Henrik Ibsen som rodde/seilte til Danmark for å skaffe seg korn. ”Det var nok mange Terje Vigner” skal Ibsen ha svart på spørsmål om hvem han var. Jeg finner lite eller intet om slike Terje Vigner i slektshistorien for Eidanger på den tida. Derimot en del i Brunlanes bygdebok om folk som dro på Danmarksferd og hvor noen havnet i engelsk prison som de sa.

Denne farten over til Danmark for korn var nok også en blanding av egen matauk og svartebørshandel – med livet som innsats.

FRA BOKA

Kystvernet i Eidanger

”Myndighetene i Bratsberg amt fryktet sterkt et militært innfall av engelskmennene fra sjøen. Brevik-batteriene ble kraftig forsterket. Alt i alt kom de nå til å bestå av 14 kanoner med ammunisjon på 200 kuler og 70 pund krutt. Selve garnisonen; som i høy grad satte sitt preg på stedet, var på 80 innrullerte matroser og tre månedsløytnanter. Sjefen var kapteinløytnant van Deurs, en mektig herre som av og til kunne få Breviks borgere på nakken på grunn av sin noe uortodokse framgangsmåte når det gjaldt rekvisisjon av levnetsmidler til mannskapene på batteriet.

I selve Eidanger ble våpenøvelsene gjenopptatt for kystvernsavdelingen der. Den omfattet nå alle de menn mellom atten og femti år som bodde langs kysten, og som ikke stod i landetatens ruller eller som var avgitt derfra. Mannskapene ekserserte rode- eller distriktsvis under ledelse av hver sin rodeforstander. Sjefen for hele avdelingen

Kystvernøvelser i Eidanger

var den samme som for Det Eidangerske kompani, kaptein von Oppen. Da en for-tegnelse ble satt opp over alle de tjeneste-pliktige til kystvernet, viste det seg at de aller fleste av dem hadde gevær. Von Oppen satte følgelig opp et flott eksersisreglement for hele avdelingen.

De som hadde rifler, våpen som skjøt sik-rest, men som det tok lengst tid å lade, skul-le utgjøre en særskilt tropp. Den skulle opp-øves i den lette infanterieksersis - «blot at kunde skyde med Orden, kunde avancere og retirere sammenhengende». Troppen skulle settes på fløyene av den øvrige del av de av mannskapene som var væpnet med gevær, og den hadde ordre om bare å rette sine skudd mot fiendens anførere. Hver rifle-skytter skulle ha en liten flaske med skyte-bomull, som skulle festes til høyre bukse-lommen, samt stry slik at han etter noen skudd kunne pusse børsa så kula lettere kunne støtes ned i løpet. Patronene og kulene skulle forøvrig rifletroppen lage selv. Kulene skulle ligge løse i en taske eller i vestelommen. Kruttet skulle helles i patron-er som ble lagt løse i lommen på selve uniformsfrakken eller i en taske samme sted.

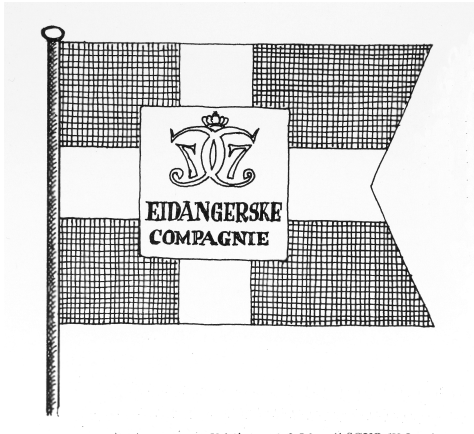
De innen kystvernet som ikke hadde rifler, men likevel brukbare geværer, skulle utgjøre en annen tropp. Den skulle likeledes øves i lett infanterieksersis, men også i sluttede angrep og tilbaketrekninger. Dersom kyst-vernet ikke hadde støtte av regulære soldater, skulle denne troppen utgjøre første linje, ellers var den annen. Hver man skulle få fra 24 til 36 patroner og to flintesteiner til bruk på børsa.

Det mannskap som ikke hadde gevær,

skulle i stedet få spyd til å eksersere med. Disse skulle være ca. ½ alen lange, trekan-tet som en bajonett og skarpe i enden, mens stengene skulle være 7½ alen lange og laget av sterkt tre, så tykke at de vel kunne omfattes med hendene. Spydavdelingen skulle øves i å marsjere, samt i storm mot fienden med nedfelte våpen. Mannskapene fikk innskjerpet at når de var kommet fram til fiendens forreste geledd og hadde truffet en mot-stander med spydet, skulle det trekkes ut igjen og støtes på nytt i mannen som stod ved siden av; deretter skulle troppen trekke seg tilbake igjen, i to eller flere avdelinger og i størst mulig orden. Geværmannskapene skulle nå rykke fram klare til skudd.

Når signalet gikk at fienden nærmet seg, skulle hele kystvernet samle seg et sted i nærheten av sjefens bolig. På samlings-plassen skulle det deles i to. Den ene delen skulle marsjere avsted for å møte engelsk-mennene hvor de nå måtte være, mens den andre skulle stå i reserve som et slags observasjonskorps i nærheten av Prestegården. Egnen omkring Herregårdsstranda ble nemlig regnet for å være det beste land-stigningspunktet fienden kunne velge i bygda. For å klare en slik utmarsj mot fienden fikk kystvernsmannskapene også beskjed om å ta med seg en ransel med mat for et døgn samt en flaske brennevin.

Mannskapene skulle varsles om fiendens innfall ved at budstikka ble sendt sognet rundt. Von Oppen mente imidlertid at dette alene ikke var nok. Signaler ved skudd eller ild var etter hans mening det beste. I Eidanger burde følgelig flere varder opp-føres. Små kanoner kunne også settes opp på åsene, og her måtte det da holdes stadig

vakt. Der det ikke fantes noen ås hvor en kunne sette opp en kanon eller varde, fikk en varsle om fiendens ankomst ved at en mann gikk fra gård til gård og skjøt av skudd med et gevær.

Hvordan virket nå hele denne planen i praksis? Ikke helt godt ser det ut til. De fleste som hadde gevær, var øvede skyttere, men manglet ammunisjon. Dette bedret seg noe da kystvernet fikk sendt 20 pund krutt fra Larvik. Amt-mannen stilte dessuten 25 pund til rådighet. De som ikke hadde gevær, stod det likevel verre til med. Mange av dem møtte med kårde eller øks i stedet for spyd. Dette førte til at påbudet om å bruke det siste våpnet måtte innskjerpes; øks og kårde ble ansett som helt ubrukelige. Særskilte modeller av spydene ble sendt ut med forklaring på hvordan de skulle lages, og dette hjalp en del.

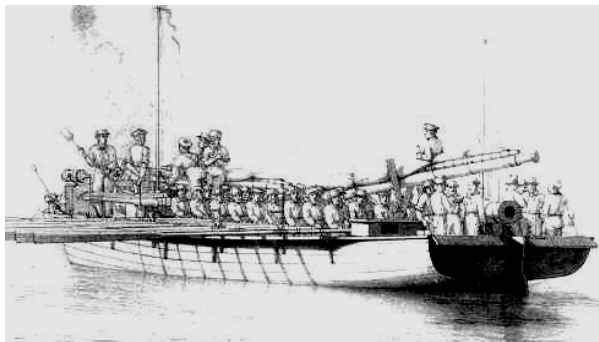
Kystvernsmannskapene i Eidanger ble av sjefen karakterisert som både modige og beredvillige. Dette hindret likevel ikke at det kunne oppstå en del bråk under våpenøvelsene. Særlig i rode nr. 4 Heistad later det til å ha vært ille. Her fant rodesjefen det nødvendig å sende inn klage over Ole Pedersen som ved sin vanlige ondskap stadig hadde fornærmet instruktøren i våpenbruk på en slik måte at våpenøvelsene hadde blitt alvorlig forstyrret.

Verre var det at hele kystvernet kunne svikte når fienden virkelig nærmet seg. Den 23. oktober 1807 lå en engelsk fregatt utenfor Arøya i Brunlanes. Den hadde tydelig til hensikt å seile opp fjorden. Da den nærmet seg Brevik, gikk budet til kystvernet i Eidanger

om at det straks måtte gripe til våpen for å komme Breviksborgerne til hjelp, men ikke en mann møtte. Grunnen var sannsynligvis at varslingssystemet hadde sviktet fullstendig. Hadde ikke fregatten blitt drevet tilbake av en flotilje fra Fredriksvern, kunne dette ha fått alvorlige følger. Det går forøvrig en historie om hvordan denne marineflotiljen ble varslet, og hva som skjedde da fregatten ble drevet tilbake.

«Simon Gjeterøya satt og fisket i båten sin. Da hørte han lyden av løpende taljer, og fikk se en engelsk fregatt som firte jollen. Den kom roende mot ham, og Simon forstod da at engelskmennene ville ha tak i ham, enten som los eller som fange. Han kappet derfor dreggetauet med kniven sin. Så grep han årene og rodde over til Arøya, og derfra over til Helgeroa. I Helgeroa lå det noen kanonsjalupper. Mens Simon varslet disse kanonsjaluppene, hadde den engelske fregatten lagt seg til ro under Arøy-landet. Ut på natta kom sjaluppene ut gjennom sundet, og gikk til angrep. Det ble stor ståhei ombord i engelskmannen. Seil ble satt på fregatten, og landtauet ble kappet. Fregatten drev som følge av dette langs Arøy-landet, og kom seg ut i rom sjø. Det påstås at sjaluppene hadde kunnet ta fregatten om de hadde tatt det litt mer med ro».

Etter episoden med denne fregatten ble hele alarmsystemet for kystvernet i Eidanger reorganisert. Dersom et engelsk skip nærmet seg, skulle van Deurs i Brevik skyte et varselskudd. Ved Eidanger Prestegård var satt fast vakt - oftest en av losene i Brevik eller Stathelle. Så snart han hørte skuddet, skulle han holde nøye utkikk over til Breviksbatteriene. Fikk han derfra øye på et blått og hvitt rutet flagg fra en bestemt flaggstang,

Kanonsjalupp

viste dette at det var fare på ferde. Selv heiste vakten da et rødt som tegn på at han var oppmerksom på signalet. Deretter skyndte han seg avsted til lensmannen på Tveten for å varsle ham. Lensmannen skulle sende ekspressbud til Oppen og sørge for at budstikka gikk ut. Vakten skulle gå tilbake til posten sin ved Prestegården. Så han nå at det blå- og hvit-rutete flagget på batteriet ble strøket, firte han også sitt eget. Faren var da over, noe også lensmannen straks skulle få beskjed om for å kunne gi kontraordre til kystvernet.”

Denne historien med den engelske skuta og trefningen er nærmere beskrevet i Brunlanes bygdehistorie, og gjengitt på nettet. Så jeg tar med her bare følgende:

”Mange år senere traff Helgeroa-skipperen Hans Qvist Jensen, over i England briggens sjef, og de kom i samtale om affæren ved Arøya. Den engelske offiseren fortalte da at hensikten var å gå opp Skiensfjorden og brannskatte byene. Han syntes de norske hadde utført angrepet sitt mindre godt. Hadde de ventet til det var blitt lyst, ville nok jegernes ild på det korte hold blitt så ødeleggende at besetningen visstnok hadde måttet overgi seg. Nå mistet ikke briggen en eneste mann, påsto han”.

Etterprøving av muntlige beretninger

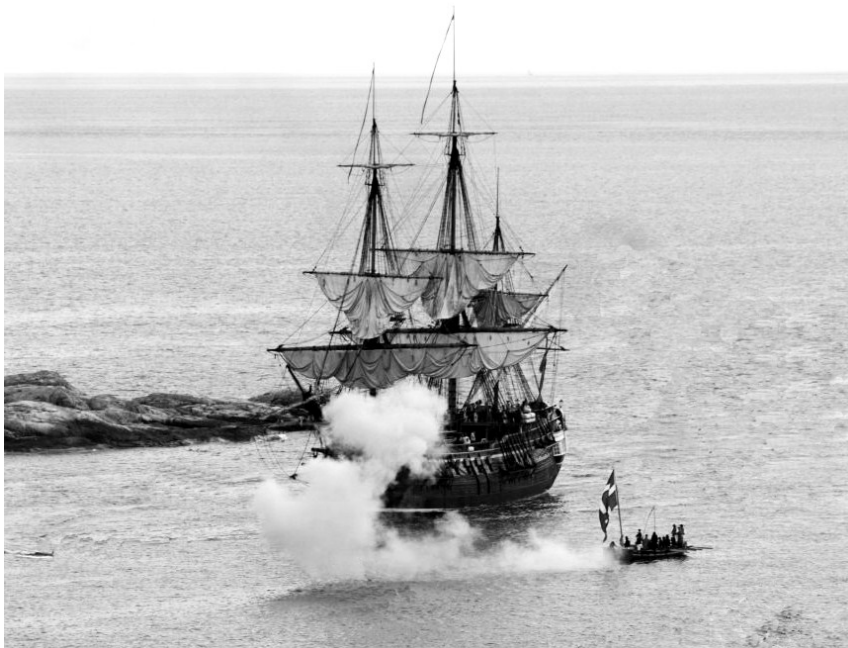
Det er all grunn til å foreta etterprøving eller sjekk av muntlige beretninger fra tidligere tider. I dette tilfellet har Brunlanes bygdebok, bind 1, side 632-34 en nærmere beskrivelse av denne trefningen ut i fjorden. Ikke minst med en kopi av loggboka for den engelske kutterbriggen Pelican fra oktober 1807 som viser denne trefningen. Videre det i boka opplyst at det var 3 kanonfartøyer (sjalupper) og et kompani jegere fra Fredriksvern på norsk side i denne trefningen ved Arøya.

Riktignok noen forskjellige navn på personer som først oppdaget denne skuta og forløp, men en grei bekreftelse av hovedinnholdet i historien.

Ole Pedersen

Hvorledes kan jeg så være sikker på at den ”ondskapsfulle” Ole Pedersen er min ane Ole Pedersen Skavraker. Vi har her opplysningene om at kystvernet omfattet alle menn mellom 18 og 50 år, og det gjaldt rode nr. 4 Heistad. Tar vi så fram 1801-tellingen for det aktuelle området samt min egen slektsdatabase for Eidanger, blir bare ham igjen så langt jeg kan se.

Jeg burde nok ha skaffet kopi av denne innberetningen av ham, men det får være til seinere.

Et foto fra nyere tid som kan være en illustrasjon til trefningen ved Arøya.

Gamle fartøyer, men nok ikke en kutterbrigg eller kanonsjalupp.

Fra Gjerpen i gamle dager

Litt ættesoge fra Nordre Ballestad, hestehandler "Sevlien" og sønnen Per Sivle på besøk, og da Hans Jensen Ballestad var ute for røvere ved Tønsberg-kanten.

Overlevert oss fra www.gamlegjerpen.no

Original: Porsgrunn Dagblad 6. desember 1941. Undertegnet "Jo."
Uten ansvar for artikkelens innhold. Noe redigert av Gard Strøm.

I Gjerpen er det flere Ballestad-gårder. Den eldste av slektene man kan spore tilbake i tiden, knytter seg til en av de nordre Ballestadgårdene, hvorfra lærer Andreas J. Ballestad, som er en meget ivrig ættegransker, stammer.

Under en samtale vi hadde med lærer Ballestad, fortalte han oss flere interessante episoder fra slektshistorien sin:

Bent Egaasen f. ca. 1595, gav i 1665 gården Eikåsen som gave til Skien kirke. Eieren av Eikåsen betaler den dag i dag tiende til Skien kirke. Visstnok med kr. 11, 20 pr. år. Formodentlig eiet da Bent Egaasen 2 gårder, for han flyttet ned til Ballestad og tok bopel der.

Etter nr. 1. Bent Egaasen har følgende etterkommere drevet gården (N. Ballestad):

2. Lars Bentsen f. ca. 1626.
3. Oven Larsen f. ca. 1675.
4. Jens Ovensen f. 1712.
5. Hans Jensen f. 1738.
6. Jens Hansen f. 1776.
7. Hans Jensen f. 1800.

8. Jens Hansen f. 1849.
9. Jørgen Jensen f. 1905.

Lærer Andr. J. Ballestad er bror til nåværende eier av nordre Ballestad, Jørgen Jensen Ballestad (1941). Felles for alle eierne av gården er at de er inngiftet i slekter fra Uthaugen, helt til Jens Hansen (nr. 8), hvis hustru var fra Holla.

På gården har man fremdeles ridebidslet og sporer etter oldefar Jens Hansen, som var med i krigen mot svenskene i 1814 og visstnok også ble såret i benet. Likså har man fremdeles gårdens gamle buemerkestempel, med initialene I. H. S. inngravert (lens HansSøn).

Hans Jensen Ballestad (nr. 7) har ført noen bøker, hvis innhold innenfor de velbrukte og medtatte skinnpermer, røber mange interessante ting fra den tid. Det er meste ættehistorier han har skrevet ned og dessuten gårdsregnskaper, resultater av gårdsdriften, forskjellige notater om datidens hendelser o.a. (og annet).

Ballestad Nordre i 1941

Sal. Jørgen J. Ballestad og hans Telemarkskyr med samme gård i bakgrunnen. 1941

Her står bl.a.:

"Fredag 19. oktober 1838. I dag var jeg paa Brevigsaasen og saa paa at man henrettede postrøveren Ole Bergh. Etterpaa blev han lagt paa steile." (Den siste henrettelsen her i distriktet.)

"5. mai 1832 blev folk meget redde over at en stor komet visede sig. Folk trodde det var en stor stjerne som vilde falde ned paa jorden og volde ødeleggelser."

"Den første marken i Skien var 24. februar 1835."

På den tid hadde også N. Ballestad (som de fleste andre gårder) pliktskyss. En plikt som ble opphevet 24. juni 1826.

Hestehandler "Sevlien" og røvere ved Tønsbergkanten. (Fra samme bok.)

Far til dikteren Per Sivle, drev som hestehandler og tok flere ganger inn på Ballestad. Han het Erik Sivle, men ble bare kalt for "Sevlien". En gang han tok inn der, var også sønnen Per Sivle med.

Den 29. september 1868 kjøpte Hans Jensen en sort hoppe av "Sevlien" for 30 specie-daler. Hesten var lynende rask, og den hadde den egenskap at hvis den merket svøpen, slo den hodet voldsomt til siden og satte avsted i full fart.

Engang kjørte Hans Jensen Ballestad til Tønsberg. På hjemveien, da han var kommet et sted mellom Tønsberg og Larvik, tok han inn på et vertshus ved veien for å få seg noe i livet. Inne i vertshuset var det mange folk og meget bråk. Mens han sitter der ved bordet og får seg noe mat, kommer det en skummel person bort til bordet å sier: "I kveld må du passe deg på hjemveien."

Da Hans Jensen og hesten har fått seg mat og hvilt ut litt, bryter han opp og kjører avsted hjemover. Det var den gang stor skog mange steder mellom Larvik og Tønsberg. Da Hans Jensen er kommet et stykke på veien, dukker det plutselig ut av skogen et stykke fremme ved veien en grå finnehund, og straks etter følger to mannspersoner.

Av stillingen til den ene, slutter Hans Jensen seg til at det er mannens plan å gripe hesten i hodet. Hans Jensen tar fram svøpen (pisken) da han nesten er på høyde med karene. Og i det samme den ene karen skal til å gripe hesten i hodet, gir han hesten et rapp av svøpen.

Hesten slår voldsomt til siden med hodet og setter av sted i lynende trav, og mannen hadde ingen sjanser til å få stoppet den. Svøpen hadde en tykk kule i enden av skaffet, og denne brukte Hans Jensen til å slå om seg med. Men, skriver han til slutt, - Jeg vet ikke om noen av karene ble truffet.

Gjerpen prestegård med kirken 1861. Etter Linaae

CONRAD N. SCHWACH (1793-1860)

Erindringer fra Mit Liv

indtil ankomsten til Trondhjem

Utdrag fra boka og forord
ved Jørn Olsen og Ivar Kokkersvold

Gjengitt med tillatelse fra redaktøren av boka

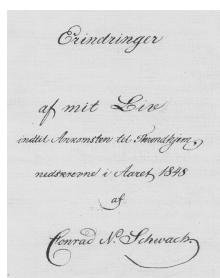
FORORD

Conrad N. Schwach

Conrad Nicolai Schwach (1793-1860) var prestesønn, dikter og utdannet jurist. Født på Ringsaker, men det var telemarking han helst ville regnes som sies det.

Faren og presten Immanuel Schwach (1760-1834) ble sogneprest i Solum i 1805 og var her til sin død. Sønnen Conrad kom hit som 12-åring og var her fram til skoletida i Christiania og København. Han kom tilbake i 1848 som sorenskriver i Nedre Telemark. I sine siste 12 år her var han også folke-minnesamler.

I de første par tiårene etter 1814 ble C.N.Schwach regnet som Norges fremste versedikter. Hans flaggsang *Mens Nordhavet bruser* var nærmest en uoffisiell nasjonalsang, og hans dikt og sanger ble fremført ved ulike offentlige og private anledninger. Han gjorde også en stor innsats innen andre deler av kulturlivet. Men med 1830-årene kom nasjonal blomstring, bondeflertall på Stortinget, kommunalt selvstyre og Wergeland og Welhaven som dominerende aktører innen diktning. Schwach og hans generasjons diktere ble da håpløst akterutseilt, og snart glemt. Da han i 1837 utga sine dikt i 2 bind ble han nærmest slaktet og latterliggjort av kretsen rundt Welhaven.

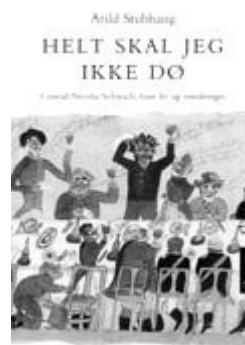

Erindringer om Mit Liv
I Trondheim 1848, like før Conrad N. Schwach dro til Skien som sorenskriver, skrev han sine erindringer fra perioden 1793—1830. Dette manuskriptet ble ikke

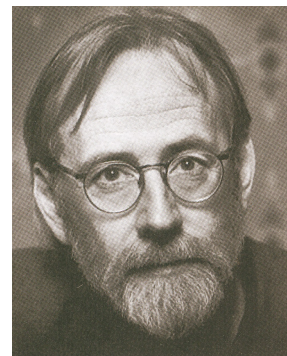
publisert i sin samtid. Det kom først for en dag i 1960-årene og ble første gang utgitt i 1992.

Biografi og bokutgivelse

Arild Stubhaugs biografi om C.N.Schwach "Helt skal jeg ikke dø" utkom i 2002. Så ny

Biografi

Arild Stubhaug

bokutgivelse av nevnte erindringer i 2008 redigert sammen K. Aslaksen, og hvor A. Studhaug har laget en biografisk introduksjon og bibliografi over Schwachs arbeider.

I den perioden Schwachs erindringene omhandler, 1790-1830, var han i sentrum av sentrale politiske og kulturelle begivenheter. Hans vilje og evne til å fortelle "alt", og hans enorme kontaktflate gjør at Erindringer af mit Liv, i tillegg til å ha åpenbare litterære kvaliteter, representerer et unikt historisk dokument sies det i anmeldelsene. Erindringene er ett av svært få kjente førstehåndsskildringer av livet i Norge før, under og etter 1814, og gjennom sitt private og offentlige virke møter - og skildrer - Schwach mennesker fra alle samfunns lag.

Artikkel i bladet

Jørn kjøpte boka, kom på ideen om en

artikkel i bladet vårt og skaffet seg redaktørens tillatelse til det. Ivar har så skrevet forordet og foretatt utdragene fra boka. I tillegg har vi tatt med bilder fra hans og foreldrenes gravsted på Solum kirkegård.

Boka er på over 500 sider, så det sier seg selv at en artikkel her må bli noen korte glimt. Det er da først og fremst hans slekt og tida her i Nedre Telemark vi gjengir deler av samt noen fornøyelige beskrivelser av noen tjenestefolk på Hurum prestegård.

Og vi holder oss selvsagt til den sprog-drakt boka har og som dikteren brukte.

FRA BOKA

KAPITTEL 1

der Schwach forteller om sin far og mor og deres slekt

Om mine Forfædre har jeg meget liden Kundskab; min Fader havde Intet derom optegnet; og foruden det Lidet jeg i min Barn-dom har hørt af mine Forældre, har jeg kun faa, senere erholdte, Oplysninger.

Min Faders Fader, SAMUEL CONRAD SCHWACH, var født 1731 i Stettin af mig ukjendte Forældre. Familienavnet skal være taget af Amtet og Byen Schwach i den nedre Deel af det forhen frankisk-brandenburgske Burggravskab Nürnberg, hvor hans Fader eller en fjernere Ascendent¹⁾ formodentlig har været født og derfra taget Navnet. Han lagde sig efter Boktrykkerkunsten og skal have været en duelig Sætter.

Da han var en oppvakt og vitelysten, men tillike - som det synes - noget ustadig Person, gjennemvandrede han, førend han begav sig til Udlandet, den største Deel af Tydskland, hvor han, for at ernære sig, tog Arbeide snart i et, snart i et andet Officin. Efter Udvisende af en i det norske Rigs-archiv opbevaret Ansøgning af 24. Juni 1758 arbeidede han i Aarene 1747 til 1750 i det Kgl. Bogtrykkerie i Kjøbenhavn under Directeur Hoepfner, dernæst i 1 Aar som Sætter hos Jens Andersen Berg i Christiania, hvorfra han reiste til Tyskland,

Fotnoter

1) Ascendent = slektning i rett oppstigende linje

2) Haud illaud. = skala med 4 karakterer hvor Haud illaudabilis som nest laveste

hvor han arbeidede i Berlin, Leipzig og flere tyske Stæder, og dernæst i 3½ Aar i det Kgl. Bogtrykkerie i Paris under Directeur Anisson du Peron.

Imidlertid var den nysnævnte Bogtrykker Berg død; og Enken, der behøvede en Bestyrer af Officinet og havde lært at kjende Schwach som en duelig og ordentlig Mand, tilbød ham en saadan Stilling. Han forlod da Paris den 10. April 1758, overtog Factoratet for Bergs Enke, blev kort derefter forlovet med hende og den 2. September 1758 gift med hende, der hedde JESSINE MARIA fød ØRBECH.

Efter den Ansøgning havde Schwach imidlertid faaet Privilegium paa 10 Aar som ene Bogtrykker i Christiania og Stiftets øvrige Byer; dette Privilegium, hvortil under 16. Januar 1781 kom Bevilling til at drive Boghandel, forlængedes under 12. Januar 1767 atter paa 10 Aar. Allerede i 1763 begyndte han under Navn af Intelligentssedler at udgive det første i Norge udgivne Ugeblad, hvori forskjellige Opsatser af ham selv snart i Vers og snart i Prosa vise, at han har været en ret dannet og efter sin Tids Fordringer ikke smagløs Mand. Dette Blads første Nummer udkom den 21. Mai 1763.

Imidlertid var han bleven Fader til en Søn, min Fader, og til en Datter, om hvilken jeg intet Videre veed, end at hun meget ung skal have giftet sig med en Haandværker, med hvem hun skal have ført et ikke langt og ulykkeligt Liv i Holmestrand og være død der uden Børn.

Min Fader, IMMANUEL SCHWACH, er født den 24. December 1760. Da han røbede gode Anlæg blev han bestemt til Studeringer, og først privat underviist af Chr. Kjerulf, residerende Capellan paa Toten, og derefter indsat i Christiania Latinskole, hvorfra han efter 4 Aars Forløb med Testimonium af 11. Juli 1777 af Rector Jacob P. Hersleb blev dimitteret til Kjøbenhavns Universitet. Der tog han den 8. October 1777 Examen artium, den 9. Juli 1778 anden Examen og 10. October 1780 theologisk Embedsexamen. Alt med Haud illaud.²⁾, med

hvilken Character han ogsaa kort derefter bestod den homiletiske Prøve³⁾. I 1781 reiste han tilbage til Christiania, hvor kort efter hans Hjemkomst hans Fader døde af et Slagflod⁴⁾ ved Middagsbordet, og efterlod ham ingen anden Arv end en heel Deel tildeels gode Bøger.

For at leve modtog min Fader Ansættelse først som Huuslærer hos en Enkemadame Tyrholm, senere hos den aggershusiske Biskop Chr. Schmidt som Lærer for dennes Børn. Han blev snart ved sin Duelighet og Orden yndet af Biskoppen, der antog ham tillige til Famulus⁵⁾, og efter medhjælper 3 Aars Forløb bevirkede ham under 19de October 1787 udnævnt til Præst ved Christiania Tugthuus, hvortil han blev ordineret d.2. November d.A.

Imidlertid havde han i Huset hos daværende Hospital-forstander Ole Glöersen Debes, Fader til Høiesteretsassessoren⁶⁾ af dette Navn lært at kjende og den 29. April 1787 forlovet sig med ELISABETH DOROTHEA dommer NIELSEN, der blev min Moder. Hendes Fader, NIELS NIELSEN, var med Titel af Agent Kjøbmand i Christiania, hvor han døde 1785 i en Alder af henved 85 Aar. Hans Herkomst er mig ubekjendt, men saavidt jeg veed var han af norsk Herkomst. Han var to Gange gift; hans første Kones Navn er mig ubekjendt; den anden hedte ELISABETH FRIIS og var af norsk Familie. Med hver af sine Koner kavde han 14 Børn, og med hver af dem 7 Sønner og 7 Døttre.

Da min Fader, efterat have i Aaret 1788 været en kort Tid Feldtpræst ved den under General Mansbach til den hurtig endte Expedition mod Sverige samlede Armee, var under 13. Marts 1789 bleven udnævnt til residerende Kapellan til Ringsager paa Hedemarken, giftede han sig Dagen før sin Afreise did, den 19. Juni 1789 med sin Forlovede. Den 16. Marts 1791 blev han Fader til en Søn, Samuel Conrad, der døde 29. April s.A.

Den 13. Marts 1792 fødtes Datteren

Fotnoter:

3) *Homilistiske prøve = prøve i prekekunst*

4) *Slagflod = slag*

5) *Famulus = medhjælper*

6) *Assessor = dommer*

Elisabeth Nicoline, men døde 7. Mai d. A. Den 28. Marts 1793 fødtes jeg. Den 13. Februar 1796 befordredes min Fader til Sognepræst til Hurum. Paa Hurum fødtes imidlertid den 1. Januar 1798 min Broder Frederik. Da Denne ikke røbede Anlæg til Studeringer, blev han Søemand. Men et af den Porgrund-ske Skipper Wauwert førte Skib, hvormed min Broder tilligemed en Broder af min Forlovede gjorde en af sine første Reiser, forgik tilligemed hele Mandskabet under en Orkanagtig Storm omkring julen 1812 paa Hjemvei fra England.

Denne Søns baade Fødsel og Død havde en indgribende Virkning paa vor Moder. Hun havde allerede tidlig en nerveus Svækkelse, der stundom yttrede sig som Nervekrampe i en Art af epileptisk Anfald, hvortil en Tendents er overgaaet ogsaa i min Natur. I Barselsengen forværredes hendes Helbredforfatning, og da hun i et Par Aar uden mærkelig Forbedring havde konsulteret flere af Landets Læger, reiste hun nu Vaaren 1800 til Kjøbenhavn, hvor hun paa Frederiks Hospital nogenledes blev helbredet.

Medens hun som Reconvalescent opholdt sig i Kjøbenhavn, søgte min Fader det da just ledig blevne Kald, Næs paa Rommerige. Min Moder overleverede selv Ansøgningen til den daværende Cancelliepræsident, Geheimeraad Brandt; denne var en borneret Pietist, men derhos en godhjertet Mand. Da min Moder, uttæret af Sygeleiet og Kummer og nervesvækket som hun var, med Taarer anraabte Præsidenten om hans Indflydelse for hendes Mand, blev Brandt rørt, og gav hende bestemt Løfte om at Fader skulde faae Kaldet.

Men Kronprindsen, senere Kong Frederik den Sjette, som allerede de facto var Konge, medens den halv vanvittige Christian den Syvende blot havde Kongenavnet, laae dengang i Holstein; før hans Hjemkomst skulde ingen Embeder besættes. Men inden han kom tilbage til Residentsen afgik Brandt, og i hans Sted kom Moltke, der havde en anden Protege, og Denne, Finkenhagen, fik

Kaldet.

Da Broder Frederik, som bemærket, var mindre begavet, og min Fader desaaarsag og formedelst mit Forsprang i Alderen beskæftigede sig mere med min Underviisning end med hans, og maaske havde en Forkjærlighed for mig, vilde Moder give Frederik en Erstatning ved at skjænke ham sin Forkjærlighed. Derfor styrtede ogsaa hans Død hende i en mørk Sorg.

Desuden var hendes Sind paa denne Tid ogsaa forstemt af Skinsyge, idet hun troede, maaske ikke uden al Grund, at hun, hvis Sygelighed medførte en overdreven Pirrelighed, var bleven sin Mand mindre kjær, og at han nærrede ømme Følelser for den Pige, der blev hans anden Kone, og som da var Huusjomfrue paa Præstegaarden. Disse Aarsager samvirkede til at nedsænke hende i dyb Tungsindighed. I en af hendes mørkeste Timer, gik hun ubemærket ud til den lille Bugt af Frierfjorden, der hvor Bolvigsfjorden skjærer seg ind til Gaarden Røra, og endte der sit Liv i Bølgerne den 24. September 1813. Hendes Liig fandtes et Par Dage derefter, og blev, paa Grund af hendes Dødsmaade, i al Stilbed begravet i en Ud-kant af Solums daværende, siden udvidede Kirkegaard.

Ved Siden af hende blev senere min Fader, og atter nogle Aar senere hans anden Kone begravet. Et Jernkors, som jeg lod støbe paa Næs Jernværk, og som med forgyldte Bogstaver viser min Faders og min Moders Navne m.m. staaer mellem deres Grave, der tilligemed min Stedmoders ere indhegnede med et Stakit, og beplantede med Rosenbuske. En af disse blomstrede Aaret efter min Faders Død 1834 paa den usædvanligt tidlige Tid 9. Juni, og en af disse Roser, som min Stedmoder sendte mig i et Brev, foranledigede et lille Digt.

Min Moder var en udmærket, duelig og driftig Huusbestyrerinde; og hendes Madlavning, Huusholdning og Indsigt i al Slags Huusflid vare berømte. Derhos var hun sit Kald som Hustrue, Moder og Huusmoder nidkjær og trofast opofret. Hun havde et varmt Hjerte og en retskaffen Tænkemaade. Men hun havde et temmelig hæftigt Gemyt, hvis Pirrelighet

forhøiedes af Sygdom; hun var derfor ikke fri for Mis-troiskhed i Almindelighed og især for Skinsyge, og kunde let komme i ondt Lune og i Vredes affect. Selv strængt opdragen var hun en stræng Opdragerinde; og et Ørfigen eller Risets Brug stod paa rede Haand. Men hun elskede oprigtigt sine Børn og var ligesaa oprigtigt elsket af dem. Fred og Velsignelse over dit Støv og dit Minde, Du elskede Moder.

Aaret efter min Moders Død giftede min Fader sig, den 7. Mai 1814 med den Pige, der havde vakt min Moders neppe ganske ugrundede Skinsyge. Hun hente AMBOR FRANCISCA CUDRIO, fød den 1. August 1791. Hendes Forældre var Frantz Cudrio, der engang var en velstaaende om ikke formuende Skibsfører, der boede i det Huus paa østre Side i Klosterhaugene i Solum, der ligger nærmest ved den Broe der fører til den under Skiens Bye hørende Svadsøe, og Ambor fød Winther.

Min Stedmoder havde som Pige været ret smuk, men ogsaa hun havde arvet og overførte paa sine Børn Moderens Ansats til Brystsysten, og var jevnlig sygelig. Men desuagtet var hun en meget flink, driftig og stræbsom Huus-bestyrerinde, en god Oeconom, der forøgede min Faders ubetydelige Formue, en kærlig og forstandig Moder og en øm og trofast Ægtefælle der for sødede min Faders Alderdomsdage. Mellem hende og mig opstod i Begyndelsen af hendes Ægteskab med min Fader en lille Spænding. Men denne opløste sig snart, og siden stode vi i det bedste Forhold til hinanden.

Den 8. April 1833 døde min Fader. Hvor dyrebar han i flere Henseender var mig, er ærligt udtalt saavel i mit Mindedigt over ham som i flere af mine trykte og utrykte Digte, og ingen Fader kunde have større Adkomst og Ret til Sønnens Agtelse, Taknemmelighed og Kjærlighed end han. Han var en i sjælden Grad ædel Mand med et varmt Hjerte, en lys og mangesidig uddannet Forstand. Sine Embedspligter opfyldte han samvittighedsfuldt; derved og ved Blidhed og Overbærenhed i Om-gang og i at paase sine Rettigheder vandt han ogsaa almeen Agtelse og Kjærlighed i de Menigheder hvor han var

Præst. Lærd Theolog var han ikke; og i de senere Aar nedskrev han sjelden sine - Prækener, dem han dog altid i Morgentimerne forberedte sig til ved Meditationer og ved at nedskrive et Skelet af kvad han vilde sige, og dette medtog han saa i Kirken. Formen extemporerede⁷⁾ han; men da han var en Mand af dannet Smag, vare hans Taler aldrig slette; men stundom, naar han var godt oplagt, var hans frie Foredrag endog meget smukt.

Han kavde en vakker Sangstemme og messede i den yngre Alder særdeles smukt. I hans ældre Dage, da Stemmen kavde tabt sin Kraft i Dybden, tog han stundom Halsestemmen til Hjælp; han brugte den godt; men i Messe tager den sig ikke ud. I at cathechisere og undervise Confirmationsungdommen besad han formedelst sin Gave til at være populair, en særdeles Dygtighed. Han var en god Philolog og kavde i flere Retninger Andre Kundskaber end de fleste med ham samtidige Præster. Især var han vel hjemme i Latin og Fransk; og efterat jeg var kommet ud i Verden, førtes vor Brewexling oftes i et af disse Sprog, stundom ogsaa i det Tydske.

Han var en stor Elsker av Musik, spillede for sin Tid godt Violin og forstod Musikkens Theorie. I Selskab kunde han stundom være ret munter; men i Almindelighed var hans Væsen roligt, stille; og stedse fremlyste af hans milde, noget dunkle Øine den Fred, der boede i hans Sjel, og den Kjærlighed, hvor-

med han omfattede Alle, især sin Hustrøe, sine Børn og sine Venner.

KAPITTEL III Om livet på Hurum prestegård (del)

Et par Gange om Aaret indfant sig ogsaa en omvandrende Skorteensfeier, Nicolai af meget lystigt Gemyt. Nar han havde naaet Skorstenens Aabning over Taget, satte han sig gjerne der og opvartede med en Sang, som gemeenlig var yderst smudsig men derhos ofte pudseerlig og improviseret.

En Høst tiggede han om noget Linned for deri at begrave sin Kone, Soffi, som han sagde var død, og min Moder gav ham noget gammelt Linned. Da han næste Vaar kom igjen, bad han atter om Linned til at begrave ho Soffi. Man indvendte ham, at han for et halvt Aar siden havde faaet Linned til saadant Brug, men han svarede at Tællen havde skudt hende op, saa at han maatte begrave hende om igjen. Naturligviis fik han dengang intet Linned. Han havde aldrig været gift, og hans Bøn om Linnedet sigtede kun til at faae Noget, hvormed han kunde skaffe sig Brændeviin, som han elskede saa høit, at han tilsidst i et svært Ruus døde paa Bygdeveien.

Præstegaarden havde 3 Huusmænd, der alle havde noget ikke Almindeligt. ANDERS DALEN var en Mand med Kæmpekræfter. Jeg saae ham engang allene at bære en uhyre Marmormorter, der brugtes under

Fotnoter:

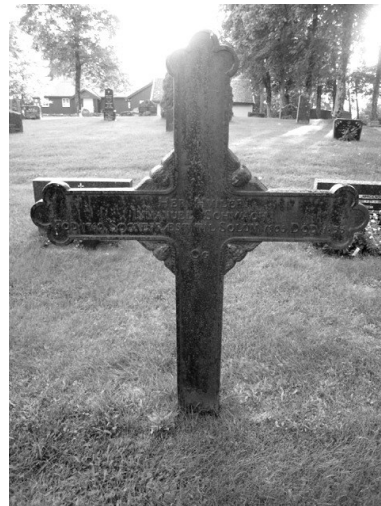
7) Extemporere = gjøre uten noen forberedelse

*Gravsteder Solum kirkegård
Kilde: Dis, Norge*

*Til venstre:
Immanuel Schwach,
Sogneprest
1760-1833*

*Til høyre:
Else Dorothea Schwach
Nielsen, hans hustrøe
1767-1813*

Slagtingen, og som sædvanligviis 4 Mænd pleiede have nok med at transportere. Men han var derhos en Dranker og yderst brutal, naar han var beruset.

Min Fader var derfor ofte misfornøiet med ham; men han var af de gamle Huusmænd, som efter Forordning af 1792 ei kunde udsiges med mindre de paa en eclatant⁸⁾ Maade forbrød sig. Dette gjorde han een gang i et Ruus; og nu fik han Valget mellem at udkastes fra Pladsen eller underskrive en meget bindende Fæsteseddel. Han valgte det Sidste, og da svoer han, ei at smage Brændeviin i et Aar. Denne eed havde han visselig ogsaa Kraft til at holde. Men den Dag da Aaret udløb, gik han directe op i Klokkestuen, og der drak han saaledes, at en Selvantændelse af Finkelen i hans Indvolde skal have fundet Sted og den blaae Lue have staaet ham ud af Halsen. Dog trodsede hans Kæmpenatur ogsaa denne Katastrofe, og han skal have levet flere Aar efter min Faders Bortflytning fra Hurum.

Den anden Huusmand, MICHEL, havde den Eiendommelighed, at ingen Hveps stak ham. Jeg har seet ham med blotte Hænder og ubedækket Ansigt nedtage en Hvepserede og Hvepserne omsværme ham som en Skye, uden at en eneste af dem stak ham. Almuen sagde at han «klommede», det vil si bedaarede eller fortryllede Hvepsene. Men der maa have været i hans Uddunstninger Noget, der afskrækkede disse irritable og hævngjerrige Dyr.

Den tredie Huusmand hedte SAMUEL, og var blot mærkelig ved sin overordentlige Appetit, der paadrog ham de øvrige Tjeneres hyppige Drillerier. En Sommerdag havde han med dem indgaaet et Væddemaal om at han allene skulde spise alt hvad der til Middag var bestemt for de 7 voksne Mænd. Da Folkene kom ind til Middagsmaaltidet, som den Dag bestod af Ærter med Flesk og Kjød, der i rigelige Portioner var fremsat, Erklærede de Øvrige, at de havde i Væddemaal afstaaet Samuel deres Middagsmad. Min Moder lod dem naturligviis faae anden Mad; men Samuel vandt virkelig Væddemaalet ved allene at fortære Alt hvad der for Samtlige

var bestemt. Han forrettede desuagtet sit Arbeide, Høeslot, om Eftermiddagen lige godt; men istedetfor at han pleiede gaae næst efter Anders Dalen, der stedse gik foran i Høeslotten, maatte han den Eftermiddag gaae bag efter alle de Andre formedelst den Atmosphære, der omgav ham efter den uhyre Æertespiisen.

Sluttelig skal jeg blot nævne en Tjenestepige, ANNE MARGRETHE ANDERS-DATTER. Hun var Datter af en Gaardmand, Anders Berg, paa Hurum, kom i mine forældres Huus som Barnepipe for min Broder Frederik, men vandt ved Troeskab og Duelighed saaledes min Moders Yndest, at hun blev medtagen til Solum, hvor hun blev gift og hvor Faer skaffede hende og Manden en Plads under Præstegaarden. Jeg troer, at hun lever endnu paa Pladsen Lille Findal. Og hermed siger jeg Hurum mit Farvel.

KAPITTEL IV (del) **Som handler om ungdomsårene i nedre Telemark 1806-11**

Under 23. Mai 1805 blev min Fader udnævnt til Sognepræst for Solum og Mælum i Bradsberg Amt. Kort efter reiste mine Forældre hen for at beseer deres tilkommende Bolig, og vendte ret vel tilfredse med Byttet tilbage.

Da Formanden paa Solum havde havt personel Capellan, Præsten Jørgen Andreas Hagerup nu Sognepræst til Opdal, og Denne kunde besørge Kaldet indtil Faers Komme, men det var vanskeligt før Eftermandens Komme til Hurum at faae dette afsidesliggende Kald besørget, forblev min Fader paa Hurum Præstegaard, hvor den førnævnte Anne Margrethe besørgede hans Huusholdning indtil over Paaske 1806. Min Moder med mig og min Broder, vor Cousine E.S. Riis og en jomfru Preus, som i nogen Tid havde været Huusjomfrue, reiste om Morgenen den 2. Januar 1806 fra Hoff, hvor Familien havde tilbragt nogle Dage efterat Præstegaarden var ryddiggjort med Undtagelse af det Værelse, Faer beboede.

Fotnoter:

8) Eclatant = tydelig

Den ubeskrivelige Smerte, hvormed jeg da sagde min meget mindre bevægede Barnsdomsven D. Cappelen Farvel, beviser, at Venskabsfølelsen allerede da var dyb i min Sjæl. Et Par af en tegnet Kjærmindekrands omslyngede Linier, som jeg da rakte ham, vare sikkert mine første Riim.

Reisen gik over den tilfrosne Dramsfjorden til en Gaard i Skoger, ved Navn Knive, hvor vi hos en distingueret Familie af mine Forældres Bekjendtskab spiste Middag. Did fulgte os Cappelen, den ældre og hans Kone samt Faer. Derfra gik Reisen til Raggestad, hvor vi overnattede hos den endda levende Sorenskriver Muller, hvem Svigersønnen G. Blom, der ogsaa boede der, imidlertid var bleven adjungeret⁹⁾.

Reisende med egen Hest, kom vi næste Dag kun til et daværende Skiftested, hvis Navn jeg ikke erindrer, men som ligger paa Vestsiden af Lougen¹⁰⁾, et godt Stykke nedenfor den nuværende Broe, som dengang ikke var til. Man færgede da over Elven, eller kjørte over den paa Isen, der var mislig¹¹⁾, da vi reiste over. Næste Dag, altraa den 4. Januar i Skumringen vare vi paa Solum Præstegaard, hvor vi levede i al Stilhed indtil Faer efter Paaske kom.

Imidlertid ordnede min Moder Huuset; jeg gjorde kvad jeg vilde; men jeg maa gjøre mig selv den Ret, at jeg ikke var doven, uagtet Hagerup, der snart fattede Godhed for mig, ikke sjelden medtog mig, og - om Moer havde villet tillade det - end oftere havde villet medtage mig i de Besøg, han gjorde i Skien og Porsgrund. Men jeg var vant til at bestille noget, og da Faer kom havde jeg en heel Række latinske og tyske Stile samt en stor Portion skrevne Oversættelser af Curtius at forevise ham.

Af Besøgene med Hagerup i Skien og Porsgrund, erindrer jeg ikke stort Mere, end at jeg paa eet af dem saae det første Skuespil i mit Liv. En omreisende Theatertrup,

den reitzensteinske, gav Forestillinger i Skien, og den, jeg saae, var Schillers «Die Räuber», der ennuyerede¹²⁾ mig stærk, da den var grumme lang og gaves paa Tydsk, som jeg ikke forstod nok kjedet for at følge Dialogen og opfatte Handlingen. Jeg var meget glad, da Forestillingen var endt og jeg kom tilbords hos en Forvalter Jynge, ansat i Fossum Jernværks Tjeneste.

Da Faer kom begyndte et temmelig muntert Liv paa Solum formedelst de hyppige Besøg dels af Indvaanere i de nærliggende Byer, Skien og Porsgrund, dels af Bygdens mange distingverede Familier. Om disse vil jeg nu berette hvad jeg veed og erindrer.

GEORG FRIDERICH ADELER, Kammerherre¹³⁾ og Storkors, eller som opprinnelig det forhen kaldtes, Ridder af Dannebrog, eiede og beboede det i Solum Sogn beliggende Gjemsøe Kloster. Desuden eiede han Solums Kirke av en kongelig og mange Gaarde i Bygden og i Naboesognet Gjerpen. Desuden havde han eiet den Række af Saugbruge der ligge mellem Gjemsøe og Skien og drives af den der igjennem mange dels naturlige, dels af Kunsten frembragte Forgreninger frem-styrtende mægtige Skienselv, og mange Skove i Thelemarken ved det Skienske Vanddrag. Men disse Sauge og Skove havde han solgt til den lige-saa arbeidsomme og driftige som smaaligt gjerrige, hovedrige skienske Kjøbmand Didrik Cappelen, som da eiede dem.

Adler var Sønnens Søn af den adlede norske Søehelt Cort Sivertsen, og følgelig en Mand af temmelig gammel og høi Adel. Skjøndt han var en temmelig indskrænket Mand, som dog ved Omgang med den finere Verden i Danmark og ved det Danske Hof, hvor han havde været Page¹⁴⁾, havde erhvervet sig en ret behagelig Verdenstone, var han dog i en ung Alder bleven først Stiftamtmand i Christianssand, siden Amtmand i Bradsberg, hvilke Embeder han naturligviis bestyrede ved Fuldmægtig. Det fortælles om

Fotnoter:

9) *Adjungeret = ansatt som vikar*

10) *Lougen = Numedalslågen*

11) *Mislig = dårlig*

12) *Ennuyerede = kjedet*

13) *Kammerherre = opprinnelig tjener ved hoffet, her tittel tildelt av en kongelig*

14) *Page = pasje, oppvarter*

ham, at han engang da han i sin Fuldmægtigs Fravær maatte expedere en Sag selv, skrev under «i min Fuldmægtigs Absence Adeler» - slig som han have seet Fulmægtigen sætte «i min Principals Absence, foran sit Navn. Jeg indestaaer ei for Sand-heden af denne Anecdote, og tvivler endog paa at hans Borneerthed¹⁵⁾ var saa stor.

Da Faer kom til Solum levede han som Privatmand og Præsæs for dit Bradsbergske Landhuusholdningsselskab, hvis Oprettelse vel for den Deel var hans Værk, paa sit smukke Herresæde. Han var en Herremand af den ægte gamle Skole, hvortil da ogsaa hørte at være en flittig Kirkegænger og en afgjort Præsteven.

Mod min Fader, der meget snart kom høit i hans Gunst, var han overordentlig gavmild. Det første Offer, min Faer modtog i Solum var Pintseofferet 1806. Ved denne Høitid offrede Kammerherre Adler selv 100 Riksdaler Sin Søn, hvorom senere, lod han offer 50 og til alle sine Undergivne havde han utdeelt Penge med Ordre at offer dem. Men dermed ikke Nok; Han udsendte en Budstikke med Oppfordring, at alle Mennesker i Bygden skulde offer.

Da han havde været Amtmann, og fremdeles var en rig Godseier, af hvem Mange vare afhængige, stod han i stor Anseelse, og Almue kaldte ham stedse «Herren paa Klosteret» og tiltalte ham med stor Ærbødighed. Hans Opfordring havde derfor den Virkning, at en ganske over-ordentlig Mængde Mennesker gik til Offers, endog Børn; og Faer fik det ualmindelige Offer af mellem 500 og 600 Rigsdaler.

Desuden overøste han Præstefolket med Foræringer af alle Slags. Hver Juleaften sendte han et heelt Snæs, der indeholdt et slagtet Nød¹⁶⁾, et halvt ditto Sviin, en Anker¹⁷⁾ Rødviiin, en ditto fransk Brændeviin og en ikke ringe Qvantitet Sukker, Kaffe, The, Riis m.m.m. Denne Leverance var saa vis, at man om Morgen lagde 1 Rigsdaler færdig

Fotnoter:

15) *Borneerthed = trangsyn- eller sneversynhet*

16) *Nød = storfe*

17) *Anker = 38,6 liter*

18) *Pulpiturer = lukket galleri med stoler*

til Drikkepenge for Tjeneren. Desuden forærede han som oftest snart Grønt eller Frugter af sin Have, hvortil han holdt en i Danmark paa hans Bekostning oplært Gartner, snart Lax, som han fik i stor Mængde i et Fiskerie, som han havde ladet indrette i den Arm af Skiensselven, der adskiller Gjemsøe fra Solums Fastland.

Jeg har selv eengang seet 140 Lax i mindre end en Time optage af dette Fiskerie, der bestod i en ved Fossens Overkant Bygget Kasse, hvor Laxen, lokket ved en der ved Kunst frembragt stærkere Strøm, gik ind igjennem en tragtførmig, indentil med Pigger forsynet Tud, hvorigjennem den ei kunde komme ud igjen. Om Morgen og Aftenen afdæmmede man ved en Sluse Vandet fra denne Kasse; og en Mand gik da ned og slog Laxene ihjel med en Træklubbe og kastede dem op een efter een.

Gudstjenesten holdtes to Søndage i Rad ved Hovedkirken og den tredie ved Annexet Mælum. Solum Kirke tilhørte Adeler og var bygget af ham. Den var lys og som Bygdekirke mere end almindelig smuk. Den havde intet Orgel, men en ret vakker Altertavle, og i Kirkens østre Ende tre lukkede Pulpiturer¹⁸⁾ ved Vinduer til at trække op. Det midterste af disse var hans egen Stoel; og paa dens Brystværn var det adlerske og de med ham besvogrede Familiers Vaaben malede. Paa de øvrige vare paa samme Maade anbragt Vaabnerne for Familiernes Borse, i hvis Eie som Herregaard Fjære engang havde været og Løwenskjold, hvem Bolvig Jernværk fremdeles tilhørte.

Naar der var Prædiken i Solum Kirke, var han vel ikke stedse - thi stundom søgte han Skiens Kirke, hvor han ogsaa havde sin egen Stoel - men dog meget ofte i Kirken, stedse ledsaget af sin Søn, og fordetmeste ogsaa af sin Forvalter og Gartner. Han kom da i Kareth eller om Vinteren i Stadsvoan med 4 Heste, Kudsk og Tjener i Livre. Han var da gemeenlig Gjæst i Præstegaarden, og gjorde god Besked ved Bordet.

Thi uagtet han af fornuftig Omsorg for sin Helbred levede temmelig tarveligt i det daglige Liv, var han ved Selskabsbordet en reen Fraadser, og det var væmmeligt at see ham med opsmøgede Kjoleærmer rode med alle Fingre i den belæssede Tallerkens fede Substantser og æde aldeles enorme Portioner.

Da Faer kom til Solum havde Kammerherren allerede længe været anden Gang Enke-mand. Begge hans Koner, af hvilke den ene var af Familien Rosencrantz, vare bisatte i en Familiebegravelse bag Kirken, hvor ogsaa han blev bisat.

Man beskyldte ham for at han som Enke-mand havde forskellige Amouretter, især med et meget stygt Fruentimmer, der var gift med en simpel Person, der var hans Huusforvalter og hedte Dahl; og man tillagde ham Paterniteten¹⁹⁾ til to Dreng, der passerede for denne Dahls Sønner. Vist er det, at han tog sig meget af disse Gutter, og at de, især den ene af dem, Frederik, lignede ham meget; den yngre som nu er Landhandler paa Steinkjær og hedder Henrik Jørgen, lignede ham mindre; men en smult Pige, Anne Beate, der passerede for en Bondedatter, lignede ham paafaldende; thi han maa som ung have været en smuk Mand.

Med en af sine Koner, jeg troer med den første, havde han en Søn, Anton Beatus. Denne Søn var, da Faer kom til Solum, allerede omkring 40 Aar gammel. Men han var under Opdragelsen aldeles forkuet, og en jammerlig Figur, som Faderen trods hans Kammerjunkertitel²⁰⁾ behandlede aldeles som et Barn. Denne samme Kammerjunker havde tilbragt næsten sit hele Liv med at læse og ryge Tobak. I denne Kunst havde han bragt det vidt; men hans Læsning, hvortil Faderens betydelig Bogsamling, der fyldte et meget stort værelse, og som han paa Herremandsviis aarlig forøgede uden selv at kunne benytte den syndelig, skaffede ham Bøger, havde lidet frugtet; dog havde han ret gode Kundskaber i den norske Historie.

Med bred Passiar over denne sin Yndlings-

Fotnoter;

19) *Paterniteten = farskapet*

20) *Kammerjunker = s.s. kammerherre men med lavere rang*

21) *Facultas testandi = en anledning til å bevitne*

materie, og med tykke Skyer af Tobaksrøg plagede han Enhver, som han kunde faae fat i; og da de Fleste undveeg ham, maatte jeg, skjøndt Dreng, ofte holde for; og jeg mindes godt, at jeg engang, da han var paa Veie til at snakke og røge mig ihjel, blev reddet af nogle Damer, der ynkedes over mig og trak mig ind i et Selskabsspil.

Da han virkelig var aldeles udygtig til at bestyre et Gods, havde Faderen erhvervet facultas testandi²¹⁾ og testamenteret Godset bort til en Slægting i Danmark, mod at Denne skulde give Kammerjunkeren en aarlig Pension af 100 Rigsdaler. Denne Slægting tog aldrig personligen Godset i Besiddelse, men lod det i nogen Tid forvalte ved en Pavels Hjelm, hvorom mere siden. Men efter nogle Aars Forløb solgte Slægtingen Godset til den fornævnte Didrik Cappelen, hvis Sønnekone nu besidder det, mod at Kammerjunkeren skulde faae 1000 Sølvspecies aarlig. Imidlertid beboede Denne sine gamle Værelser paa Klostret men blev yderst ilde behandlet af en gammel Tjener, der havde giftet sig og boede paa Klostret. Denne tog Kammerjunkeren Penge og levede flot, Medens den arme Pensionist knap fik Spiselig Mad.

Paa den Tid levede i Skien en Søster af Postmester Bentzen, som Enke efter en Skibsfører Hall, med mange Børn og i smaae Kaar. Hun udfandt, at Kammerjunkeren for hende, der allerede var gammel, var et godt Partiet og hun fik virkelig Partiet istand. Kammerjunkeren blev gift med hende, og hun skaffede ham, rimeligviis uden hans Medvirkning, en smuk Datter, Antonette, der blev gift med en Lieutnant i den norske Landetat Lassen.

En kort Tid boede dette Ægtepar paa Klosteret. Siden flyttede de til Christiania, hvor Kammerjunkeren for ikke mange Aar siden døde, og hvor Enken endnu lever. Hun behandlede sin Mand meget godt, og han har vist aldrig i sit Liv havt saa gode Dage som efter sit Giftermaal. Imidlertid opdrog hun meget godt, ved Hjælp av Kammerjunkeren Pension sine mange Børn, der

alle bleve vel forsørgede.

Jeg har nævnt Bibliotheket paa Gjemsø Kloster, der tillige indeholdt endeel Oldsager, hvoriblandt en udmærket velconserveret Pandersærk²²⁾. Nogle ret gode Malerier, meest Portrafter fandtes ogsaa der. Hvor Bøgerne, Oldsagerne og Malerierne er ablevne veed jeg ikke. Det som meest tiltrak sig min Opmærksomhed var et rundt Mahagonie Bord, hvorved 24 Personer kunde spise, og hvis Plate bestod af en eneste, ikke Planke, men tverrover auskarene Skive af et uhyre Mahagonietræe.

Men endore Fængsledes dog min Opmærksomhed af et Skab, som Cort Adeler fik foræret af den venetianske Republik som Convolut om en stor Pengesum og et Adelsdiplom. Dette Skab, som jeg troer, at Kammerjunkeren Enke besidder, er et stort Konstværk. Det er et Par Alen eller lidt mere i Fiirkant og staaer paa høie Fødder. Det er af Træe. Men dets Forside bestaaer af sorte Marmorplader, hvori Blomster, Blade, Frugter og Fugle af mangefarvet Marmor ere indlagte. Denne Mosaik er ei som den almindelige, hvor Skatteringerne frembringes ved en uendelig Mængde smaae, forskjelligt farvede Marmorfliser.

I dette Skab er hvert Blad, hver Frugt dannet af en eneste Marmorfliis, der har de Skatteringer, som udkrævedes. Hvilken uhyre Mængde Marmorstykker maa man have havt for at udfinde de passende Stykker!

I Kammerherrens Have med tilhørende Drivhuus saae jeg førstegang i mine Dage Aprikoser, Artischokker og flere exotiske Ziirplanter²³⁾.

SORENSKRIVER JONAS WESSEL, var en Søstersøn af Digteren Wessel og var født Olsen men døbt Jonas Wessel, hvilket navn han antog med Bortkastelse af Faderens Navn. Han var en meget ung Mand og nys bleven Auditeur²⁴⁾, da hans Morbroder, den

rige Generalauditeur Ole Christofer Wessel, som ved Giftermaal var bleven Eier af Hafs-lund og Borregaard, skaffede ham det store Embede, han endnu beklæder, som mann Sorenskriver i nedre Thelemarken og Tind, ved under den Betingelse at hans Søstersøn fik det da ledige Embede, gav han 5000 Rigsdaler. til det da oprettede Landcadetacademie. Da Faer kom til Solum boede han paa sin Eiendom Bjørndalen i Solum tæt ved Porsgrund, og gjaldt i hele Omegnen som et juridisk Orakel.

Efter mit senere Bekjendtskab med Manden var han hverken i intellectuel eller moralsk Henseende noget Lys. Imidlertid blev han meget snart min Faders Ven og viste sig unægtelig ved mange Leiligheder som en for min Faders Tarv vigilante²⁵⁾ Mand; og han var ofte Gjæst paa Præstegaarden ligesom mine Forældre ofte vare i hans gjæstfrie og muntre Huus, hvor der næsten bestandig vare Fremmede, og hvor jeg i mine solumske Aar tilbragte mange høist behagelige Dage. Ved Faers Komme til Solum var han Enkemand med 3 børn, en Søn af udmærkede Anlæg, der døde meget ung 1810, og over hvem jeg skrev mit første Digt af den Art, samt 2 Døttre, Maren og Gjertrud, som vare gebrækkelige og døde noget senere i en Alder af omkring 15 Aar.

Desuden var i hans Huus som Volonteur paa hans Contoir en Volonteur: Søn af digteren Wessel, Candidatus juris Jonas Wessell. Denne havde frivillig arvet en Deel af Faderens Humor, men en endnu større Deel af Dennes Kjærlighed til far niente²⁶⁾ og til spiritueus Exaltation²⁷⁾. Han blev siden Procurator og boede som saadan i vestre Porsgrund, men havde Tiden Tiltroe og lidet at bestille. I en stiv Perial gled han en Aften ud i den lille Elv der gennemskjærer vestre Porsgrund og druknede der i Aaret 1836.

En Anekdote, jeg selv har oplevet med denne Mand, vil jeg her anføre. Da jeg som Sagfører var i Forretninger i Kragerøe 1822

Fotnoter:

22) Pandserværk = rustning

23) Ziirplanter = prydblplanter

24) Auditeur = juridisk utdannet militærembedsmann

25) Vigilante = oppmerksom

26) Far niente = dagdriveri

27) Exaltation = opphisset tilstand

indtraf just Kongens Fødselsdag under mit Ophold der, og paa Stedets Klub var der Middagsselskab og Bal, hvori saavel jeg deeltog som Wessel, der netop om Morgenen den 26. Januar var kommen til Byen fra et Bygdething, hvor han havde havt Sagførerforretninger. Da jeg havde dandset et Par Dandse, ennuyerede jeg mig, da jeg var fremmed paa Stedet og Oplysning og Musik var slet og Localet var trangt, og begav mig til mit Logis hos en Apotheker og Herbergeur Eeg, og gik tilsengs.

Wessel blev paa Ballet og poculerede²⁸⁾. Over Midnat vækkedes jeg ved en stærk Ringen paa Ladedøren lige under det Værelse, hvor jeg laae. Jeg hørte da, at Wessel med stammende Tunge spurgte den Døren aabnende Pige om han kunde face Logis i Huuset. Da Pigen svarede at alle Værelser var optagne, sagde Wessel, at han nok fik dele Seng med Procurator Schwach, som han vidste logerede der. Han kom da ind i Huuset og ravede stærk betynget af Perialen op ad Trappen.

Jeg vendte mig mod Væggen og lod som jeg sov. Ind kom Wessel, ruskede i mig og spurgte om han maatte dele Seng med mig, hvortil jeg maatte svare ja, hvorefter jeg lod som om jeg strax igjen indsov. Han gik da ravende paa Gulvet og holdt følgende Monolog, medens jeg for ei at briste i Latter, stoppede Lagenet i Munden. «Nu er Du da fuld igjen, Jonas, ja. Du er pærefuld; og det er ikke sjeldent i den senere Tid. Det er skidt med Dig, Jonas reent forbandet skidt...».

Fotnoter:

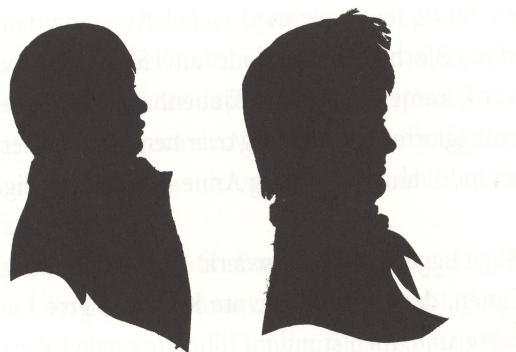
28) *Poculerede = drakk*

29) *Siluettklipperen Olea Crøger var også en kjent folkemannesamler*

Dermed faldt han under et Forsøg paa at trække en Støvle af sig overende. Jeg stod da op, hjalp ham paa Benene og af Klæderne, samt i Sengen, hvor han kort derefter fik en stærk Brækning og tilsidst sov ind. Dagen derpaa reiste jeg inden han vaagnede.

Enten kort før eller kort efter denne Tid havde han kjøbt en Hest, der nys var kommen fra Holden Sogn. Da han med denne en vinteraften i Snefog skulde kjøre hjem til Porsgrund fra Skien, hvor han havde faaet et sært Ruus, sovnedde han strax i Slæden; og den til sig selv overladte Hest gik ei til Porsgrund, men til sin Fødebygd Holden, hvor Wessel befandt sig da han om Morgenen vaagnede.

De nedenstaaende Silhouetter, der ere klipperle af en jomfru Crøger²⁹⁾, datter af den i Røgen døde, ved sin originalitet bekjendte presten Crøger, som silhouetterede godt og ofte var gjæst i Bjørndalen. Det mindre fore-

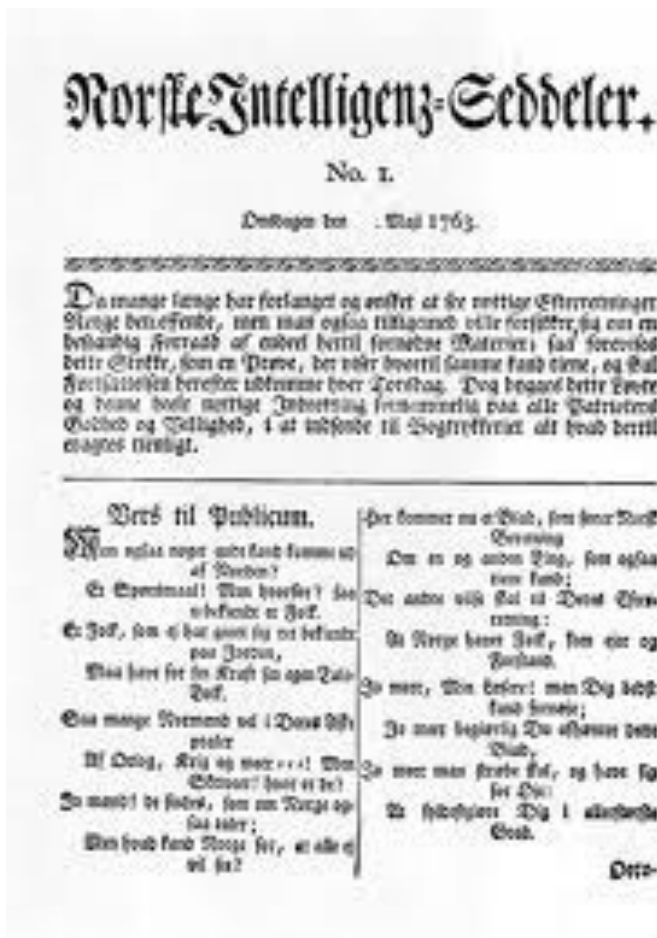

*Gravsted på
Solum kirkegård*

*Conrad N. Schwach
(1793-1860)*

Minnemedalje over Conrad N. Schwach fra 1933
Det Kongelige Norske Videnskabers Selskab

Norske Intelligens Seddeler

Norges første avis. Avisen kom ut i Christiania av boktrykker Samuel Conrad Schwach, Conrad N. Schwach sin bestefar.

Avisen ble utgitt kun en gang i uka og inneholdt først hovedsakelig underholdende og belærende stoff. I 1814 begynte avisen å omhandle samtidens politiske begivenheter.

Fra Fyresdal

Foto fra Jan Christensen

Husmannsplassen Kasine under Søndre Gryte i Fyresdal.

Arbeidsfolk på en gård i Fyresdal

Kantslått med ljå

Denne nøysomme måten med å slå høy med ljå i kantene av jorden der slåmaskinen ikke kom til, var lenge i bruk.

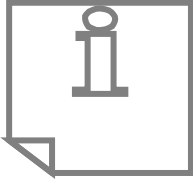
Jeg husker godt at den ble brukt i mine guttedager på 1950-tallet.

Her er faren min i sving med det. Foto tatt på 1940-tallet.

Ivar Kokkersvold

*Bestefar Skavraker (Ingvald Ørvik).
Her med hest foran gården.
En kar jeg aldri fikk se da han døde nesten 2 år før jeg ble født.
Foto tatt omkring 1940.*

Fra lagets virksomhet våren 2012

Årsmøtet 2012

Årsmøtet ble avholdt på Hauges Minde i Skien. Om lag 30 medlemmer hadde møtt opp. Leder Terje Rehn Holm-Johnsen ledet selve årsmøtet.

De vanlige årsmøtesaker ble gjennomgått. Regnskapsfører Tore Granly redegjorde for lagets økonomi. Selv om vi har en god egenkapital gikk vi i 2011 med underskudd. Det blir færre og færre tilskuddsordninger. Årsmøtet tipset om nye steder å søke støtte.

Grunnet den økonomiske situasjonen så styret det nødvendig å fremme to forslag for årsmøtet, som begge ble enstemmig vedtatt etter litt diskusjon:

- 1) Kontingenten for 2013 økes. Nye priser er:
 - 175 kr. for enkeltmedlemmer,
 - 200 kr. for ektepar,
 - 250 kr. for medlemmer i Norden
 - 300 kr. for medlemmer fra resten av verden.
- 2) Det tidligere vedtatte lokaliseringsfondet frigjøres slik at laget kan bruke nødvendige midler til økte kostnader rundt drift og leie av lokaler på Porsgrunn bibliotek.

Deretter var det valg. Alle styre- og vara-medlemmer som var på valg, hadde takket ja til gjenvalg. De ble enstemmig valgt inn. Likeså ble revisorer og kaffekomiteen gjenvalgt.

Ny i valgkomiteen ble Vigdis Kverndal som ble valgt inn for 3 år. I Hederspriskomiteen ble Gard Strøm valgt inn for 3 år.

Årsmøtet ble deretter avsluttet.

Grunnet dødsfall i familien hadde vår annonserte foredragsholder, Jon Gunnar Arntzen meldt forfall.

På kort tid lyktes det oss å hente inn Tor Bjørvik fra Hedrum. Han fortalte om setrer i grenseområdene mellom Telemark og Vestfold. Med bilder og ikke minst gode historier fikk vi en følelse av seterlivet her tidligere. Han fortalte også om hvordan de hadde gitt nytt liv på en av setrene og brukte den for å vise de yngre hvordan man levde på setrene før.

Etter møtet var det kaffe, kaker og utlodning, og de oppmøtte hadde en fin kveld på Hauges Minde.

Utvidede medlemsmøter og tema

Utvidede medlemsmøter med orienteringer om ulike temaer

1. halvår 2012

Utvidet medlemsmøte 9. feb. 2012:

Gamle slekts foto og behandling

Ivar Kokkersvold fortalte om sitt prosjekt med gamle slektsbilder. Skanning, redigering og ulike originalkvaliteter.

Utvidet medlemsmøte 22. mars 2012

Slektstre på nettet

Jan Christensen orienterte om sine erfaringer med slektstre på nettet, og hvor han brukte Ancestry som et av flere nettstedet.

Mye ulik kvalitet på slektskoplinger, og hvor en må være kritisk til det som blir presentert.

Utvidet medlemsmøte 10. mai 2012

Gamle Gjerpen

Gard Strøm fortalte om sitt nettsted med Gjerpen interaktive bygdebok. Om forarbeidet og om presentasjon med slekter på gårder. Hvor langt han var kommet pr. dato og hva som gjenstår.

*Fra møtelokalet i 2.etg. I Porsgrunn bibliotek som laget benytter.
Her fra et kurs i gotisk skrift som ble avholdt høsten 2011.
Foto: Ivar Kokkersvold*

Lagets inntekter og grasrotandelen

*Grasrotandelen er en ordning fra Norsk Tipping, hvor en registrert spiller kan velge ett lag eller én forening som en ønsker å støtte - din Grasrotmottaker. Vi oppfordrer deg til å støtte oss i **GRENLAND ÆTTEHISTORIELAG!***

Ved spill hos Norsk Tipping vil 5 % av innsatsen kunne gå direkte til ditt lag eller forening (gjelder ikke Extra og Flax). Merk at Grasrotandelen ikke på noen måte går ut over innsatsen eller premien din - du blir ikke belastet noe for å være grasrotgiver. Du trenger Norsk Tipping Spillerkort for å knytte deg til Grasrotandelen. Spillerkort fås kjøpt hos kommisjonær, eller du kan bestille det på www.norsk-tipping.no.

Vi oppfordrer deg til å knytte deg til ordningen allerede i dag, og du gjør det på en av følgende måter:

1. Hos Kommisjonær: Ta med deg strekkoden og ditt spillerkort til en av Norsk Tippings mange kommisjonærer.
2. SMS: GRASROTANDELEN 982939178 til 2020 (tjenesten er gratis).
3. Internett: grasrotandelen.no eller norsk-tipping.no.
4. Norsk Tipping Mobilspill.

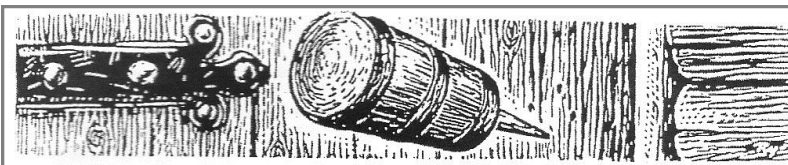
Mer informasjon finnes på www.grasrotandelen.no. Her vil du også kunne følge med på hvor mye Grasrotandelene genererer for de enkelte Grasrotmottakerne.

Personvernet er også godt ivaretatt ved at mottakeren bare får vite samlet sum overført pr. spilleomgang; ikke noe om den enkelte spiller eller innsats.

GRENLAND ÆTTEHISTORIELAG
Organisasjonsnummer: 982939178

32774982939178

Budstikka nr. 1 — 2012,
fortsettelse fra side 2

Medlemsmøter

Program for utvidede møter blir annonsert på foregående medlemsmøte og på lagets hjemmeside.

Alle medlemsmøtene blir kunngjort i avisene TA (på plakaten) og Varden (hva skjer).

Styret har en vaktordning/kontaktpersoner på møtene, jfr. nettsiden vår.

Møtetider og lokaler

Vårt vanlige møterom i Porsgrunn bibliotek, 1. etasje hvor vi har utlån fra laget arkiv er åpningstiden kl.17-19. På møterommet i 2. etasje samme sted er åpningstiden kl. 17-20. Her kan vi sitte med våre PC'er og jobbe med slekt hver for oss, sammen eller be om bistand.

De utvidede medlemsmøtene har vi på møterommet i tiden kl.19-21.

Husk biblioteket stenger kl. 19, så kom i god tid før det.

Svenske og amerikanske kilder:

Laget har abonnement hos noen svenske og amerikanske nettsteder (betalingstjenester) med kirkebøker, folketellinger m.v., og på medlemsmøtene er vi behjelpelig med oppslag her så langt tida strekker til.

Æresmedlemmer

Følgende personer er pr. 01.01.2011 æresmedlemmer av laget:

Åse Boman-Larsen, Hans Cappelen, Rutt E. Greve, Thor Wølner Gundersen, Steinar Larsen, Hans Paul Madsen, Inger-Grethe Solstad, Dag Straume, Olav Vasbø, Torbjørn Aasetre.

Hedersprisvinnere

Følgende har fått Grenland Ættehistorielags hederspris:

2003: Reidar Ballestad

2004: Gunnlaug og Torbjørn Aasetre

2005: Jan Christensen

2006: Statsarkivet på Kongsberg

2007: Per Stian Bjørnø Kjendal

2008: Thor Wølner Gundersen

2009: Leif Biberg Kristensen

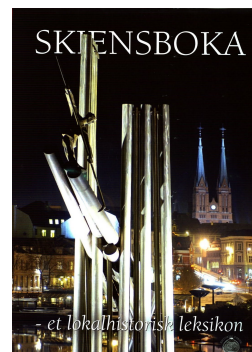
2010: Nils Buverud

2011: Gard Strøm

Kilder til salgs:

Grenland Ættehistorielag har fortsatt noen nr. av Skien byleksikon til salgs. Boka koster fortsatt 400 kr., og dere kan bestille den ved å kontakte arkivar Kersti Sorter.

Samme sted kan dere også få kjøpt gamle nummer av Ætt og Annet, samt vår egen jubileumsbok fra 2003.

Grenland Ættehistorielag

Aktiviteter høsten 2012

August

Medlemsmøte 23. august

September

Medlemsmøte 6. september

Utvida medlemsmøte 20. september

Oktober

Medlemsmøte 4. oktober

Medlemsmøte 18. oktober

Slektsforskerdagen 27. oktober (se egen annonsering på Porsgrunn bibliotek og i lokalpressen)

Høstmøte 30. oktober (obs ukedag **tirsdag**)

November

Medlemsmøte 8. november

Utvida medlemsmøte 22. november

Desember

Medlemsmøte 6. desember

Alle møtene foregår på Porsgrunn bibliotek torsdager fra kl.17 bortsett fra Slektsforskerdagen (se egen annonsering) og Høstmøtet (Østre Porsgrunn kirkestue fra kl.19).

Høstmøtet

tirsdag 30. oktober 2012 kl. 19:00
i Østre Porsgrunn kirkestue.

Foredragsholder er Jon Gunnar Arntzen som skal holde foredraget:

"Ingeborg Akeleye – en fremmed blomst i den hjemlige genealogiske flora"

Etter foredraget blir det som vanlig bevertning og utlodning.

Velkommen